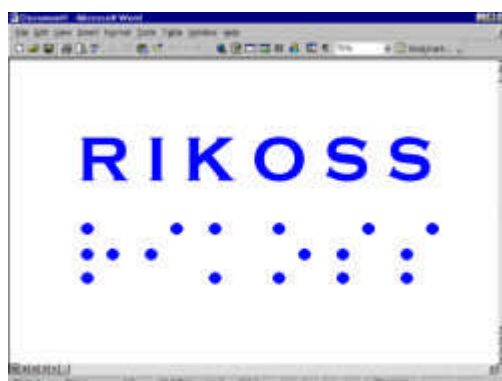

letnik 8, šte v. 1 / 2009, ISSN 1854-4096
[Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije](#)
Odgovorni in tehnični urednik, [Marino Kačič](#)
Naročnikov v digitalni in zvočni obliki: 1205

=====

Opozorilo: Avtorji prispevkov so odgovorni za svoja stališča!

[Domov](#) [Uredništvo](#) [Naročite brezplačen Rikoss](#)

KAZALO

- [1. UVODNIK: **Kolonializem videčih nad nevidečimi**](#)
- [2. AVTOPORTRET: dr. Evgen Bavčar](#)
- [3. POPOTNIŠKI UTRINKI: **Štiridnevno potepanje po Bavarski**](#)
- [4. INTEGRACIJA: **Srečanje z Louisom Braillem: ob 200 letnici njegovega rojstva**](#)
- [5. NOVOSTI IZ INVALIDSKEGA VARSTVA: **Dohodnina v letu2009**](#)
- [6. DOBRO JE VEDETI: **Avdiodeskripcija, kaj pa je to?**](#)
- [7. TESTIRALI SMO: Ko čas postane vrednota](#)
- [8. NAMIGI IN NASVETI: **Izklop prikaza slik za hitrejši prikaz spletnih strani, Kako iz PPS datoteke dobiti glasbeno datoteko**](#)
- [9. OGLASNA DESKA: **Konferenca v Parizu ob 200 letnici rojstva Louisa Braillea**](#)
- [10. NOVIČKE: **Rešite pošto z email.si, Lažne spletne trgovine, Dobili smo nov Skype 4.0**](#)

1. UVODNIK: **Kolonializem videčih nad nevidečimi**

Avtor / urednik: *Marino Kačič*

Po 3000 letih, končno pisava za nevideče

Minilo je 3000 let in več, odkar so ljudje začeli uporabljati pisavo. In še pred 200 leti se je zdelo, da slepi ne bodo mogli nikoli brati in pisati, torej biti pisмени. Danes v formalnem smislu to ni več vprašanje, toliko manj s sodobno informacijsko in komunikacijsko tehnologijo. Danes gre bolj za vprašanja: kako narediti čim več novih, čim bolj učinkovitih, čim bolj cenovno dostopnih naprav, ki omogočajo korekcijo ali kompenzacijo vida za različne namene ter na različnih življenjskih in delovnih področjih. Predvsem pa gre za banalno vprašanje: ali se bo ljudem z okvaro vida to omogočilo danes in v meri, ki jo omogoča razvitost tehnologije? Zanimivo vprašanje bi bilo: ali se o tem sprašujemo tudi pri polnovidečih?

Takrat, ko se je Louis Braille šolal, pa je bilo glede tehničnih in metodoloških možnosti povsem obratno: praktično ni bilo možno ničesar in kazalo je, da so slepi za vedno zgubljeni v smislu civilizacijskega napredka, kot je izobraževanje, osebni razvoj, boljši socialno-ekonomski položaj in posledično samostojnost ter neodvisnost. Kljub temu so iskali načine zapisa, ki bi omogočali slepim branje. Prvi znan resnejši poskus je izvedel Valentin Haüy (ustanovitelj prve šole za slepe) v 17. stoletju. To je bil reliefni zapis (navadnih) latinskih črk. Ta poskus pretvorbe vsebin po logiki videčih v obliko za nevideče (kjer velja druga logika) se je pokazal kot okoren in malo uporaben. Šele ko je Louis Braille (star komaj 15 let) na podlagi Berbierove t.i. nočne pisave, izumljene primarno za vojskovanje v temi, izdelal okrog leta 1824 nov sistem t.i. 6-točkovne Braillove pisave (v nadaljevanju brajice), so slepi dobili prvo pravo in uporabno pisavo.

Iz tega lahko izvlečemo poduk oz. spoznanje: poskusi videčih, da bi pomagali nevidečim, so bili dobrodošli in nujno potrebni, da bi se lahko slepi izobraževali, vendar pravih in uporabnih rešitev za slepe niso iznašli videči, temveč slepi sami. Enako velja tudi danes pri razvoju sodobne posebne informacijsko-komunikacijske opreme za korekcijo ali kompenzacijo vida. Mogoče je lahko to dobro izhodišče tudi za razmišljanje tistih, ki skrbijo za razvoj vzgojno-izobraževalnih metod in programov za ljudi s posebnimi potrebami.

Tudi takrat, v časih Louisa Braille, so šolo za slepe vodili videči ljudje, in tudi takrat je bilo uveljavljanje in sprejemanje slepih težavno. Čeprav je na primer Louis izdelal brajico in so jo slepi gojenci z velikim navdušenjem sprejeli, jo je videče vodstvo leta dolgo zavračalo. Slepí učenci so se tako na skrivaj učili in uporabljali brajico, vse dokler ni prišlo novo vodstvo zavoda. Ali ni to ironija, da tudi sedaj naše zavode vodijo videči ljudje in da je še pred nekaj leti vodstvo našega edinega zavoda menilo, da se slepi otroci ne smejo učiti uporabe računalnika v prvih letih osnovne šole! Tisti, ki so to počeli bolj na skrivaj (seveda s pomočjo nekaterih učiteljev, ki so te metode tudi uvajali bolj na skrivaj), so sedaj uspešni v nadaljnjem izobraževanju izven zavoda, tisti, ki tega niso osvojili, pač danes ne morejo biti v enakem izhodiščnem položaju (kaj šele konkurenčni) v smislu izobraževanja v rednih šolah. Kaj bo pri nas omogočilo spremembo: menjava vodstva ali njihovo naprednejše mišljenje in

dopuščanje, da slepi sodelujejo in soodločajo v procesu izobraževanja ali vsaj pri oblikovanju izobraževalnih programov?

Kot večino genijev, so Louisa zavračali (razen učencev, ki so ga občudovali) in kot z večino genialnih idej, so njegov izum (pisavo za slepe) priznali kot uradno pisavo za slepe šele dve leti po njegovi smrti. V nadaljnjih sto letih se je razširila na več kot 100 jezikov po celem svetu (op.: več o tem si lahko preberete v odličnem članku Evgena Bavčarja, v rubriki integracija).

Da bi slepi in slabovidni gledali film? Nehaj nakladati!

Slepi rečemo, da gledamo televizijo. S tem mislimo, da televizijo poslušamo in iz implicitnih ter interkontekstualnih sporočil v govoru razberemo tudi informacije, ki so sicer domena vida (na primer: kje se kdo giblje, kako je oblečen, kako izgleda avto, hiša, pokrajina ...) in nato se v notranji zavesti lahko oblikuje tudi predstava, kar je pravzaprav podobno kot pri drugih ljudeh, le da imajo videči več in bolj pravilne vizualne informacije ter zato predstavo bližje realnosti. Nikakor pa ne resnice, čeprav človek tako doživlja: ko nekaj gledam, je to, kar vidim, enako tistemu tam zunaj. Iz raziskav pa vemo, da je proces oblikovanja predstav precej kompleksen in predvsem, da ima naravo interpretacije in ne fotografskega posnetka. V tem smislu ni napačno, če slepi reče, da je gledal televizijo. Razlika je v tem, da je izkušnja videčega in nevidečega pri gledanju televizije zelo različna. Zato ne bi smeli vsiljevati predstave videčih o tem, kaj pomeni videti, ker je to le ena od predstav in nič bolj resnična od druge. Izhajanje iz predstave »videti« je podobno, kot takrat, ko so kolonizatorji osvajali druge kulture in ker so ocenjevali iz svoje predstave, so sklepali, da ta ljudstva ne znajo zdraviti, da niso razvita, da so primitivna. Danes pa tehnološko najbolj razvite farmacevtske tovarne hodijo po informacije o zdravilnih rastlinah prav k tem »primitivnim« ljudstvom.

V primeru, da nevideči osebi nekdo dodatno opisuje dogajanje na televizijskem zaslonu, se lahko osebi brez vida še veliko bolj razširi predstava in s tem bolj približa izkušnji videčih v smislu, da dobi več informacij iz vizualne zaznavne modalitete. Pravzaprav je vsak film omejen in s sposobnostjo ter hotenjem režiserja prikazan zapis. V tem smislu tudi polnovideči dobijo okrnjeno količino informacij, ostalo pa si iz izkušenj dopolnijo, ko si zgradijo notranjo predstavo, ki ji rečemo vid. Režiser s kamero preskoči iz enega prostora v drugega, iz enega časa v drugega, iz enega dejanja na drugo in le nakaže, kaj se je dogajalo med tem. Tako videča oseba sklepa in v predstavi dogradi, kar manjka. V tem smislu je sledenje filmu podobno osebi z okvaro vida. Razlika je v tem, da ima več informacij in je zato predstava lahko bolj kompleksna.

Ni si težko predstavljati, da ena oseba opisuje dogajanje na ekranu večjemu številu ljudi. Če to posnamemo in predvajamo kot posnetek, vzporedno s filmom, je možno to izvesti na primer v kinodvorani ob predvajanju filma. Takemu opisovanju slikovnega dogajanja rečemo govorno opisovanje ali s tujko avdiodeskripcija. Ta je seveda lahko za film, oddajo ali kaj drugega (op.: o prvi avdiodeskripciji filma pri nas in kaj to je, si lahko več preberete v zelo zanimivem članku Tomaža Wraberja v rubriki Dobro je vedeti).

Sodobna digitalna televizija pa omogoča več kanalov hkrati, torej lahko poleg predvajanja slike, glasu, podnapisov, predvaja tudi avdiodeskripcijo ali govorni opis dogajanja na televiziji. Tako storitev bi se lahko uporabljalo po želji, s slušalkami, po principu vključi ali izključi. Seveda je to možno le, če tako storitev televizijska hiša tehnično omogoča. Predvsem pa mora taka avdiodeskripcija biti izvedena. Nekdo jo mora narediti, podobno kot podnapise. Glede avdiodeskripcij bi morali strniti vrste, da bi skupaj izpeljali (verjetno delno prostovoljno, delno plačano). Glede tehničnih možnosti pa bi morali »pritisniti« na televizijske hiše in zahtevati, da to tehnično omogoči. Na tak način bi ena oseba lahko opisovala tisočim ljudi. Drugače se bo še naprej dogajalo, kot doslej, da nam vsilijo svoje načine in predstave (kolonizirajo) s tem, kar jim ekonomsko in konceptualno ustreza. Če za to plačujemo, imamo pravico zahtevati dostavo blaga in storitev, ki nam ustrezajo in se ne pustimo kolonizirati s predstavami in potrebami drugih. Morda se to sedaj sliši čudno, ampak tudi v času Louisa se je slišalo čudno, da bi slepi pisali in brali.

[Na vrh](#)

2. AVTOPORTRET: dr. Evgen Bavčar

Kot je vsesplošno znano, človek najteže govori o sebi. Morda bi bilo veliko bolje, če bi lahko izpovedoval svoje izkušnje v tretji osebi. Sodim namreč v tisto nesrečno generacijo, ki ni bila udeležena v drugi svetovni vojni, jo je pa ta tragična zgodba na zelo neposreden način dohitela. To bi se dalo opisati kot neke vrste materialen odmev svetovnega dogajanja. Rodil sem se v Lokavcu pri Ajdovščini v nedoločljivem letu 1946. Oče je bil hkrati kmet in delavec - kotlar, mama pa kot veliko Slovenk, gospodinja. Očeta sem izgubil že s sedmim letom. Tako je na moje otroštvo veliko vplivala mama, ki je bila plemiškega porekla Schlegel von Gotleben in je še pred vojno delala kot pomočnica v Trstu pri upokojenem viceadmiralu avstrijske mornarice (Bizjaku), tudi doma iz Lokavca.

Velik preobrat v mojem življenju je bila že prva poškodba levega očesa, ko mi je bilo deset let. To naključje me je privedlo v veliko mesto, v Ljubljano, v povsem drugačen svet. Manj kot leto za tem pa sem ob spoznavanju neznanega predmeta (detonatorja za mino) utrpel drugo poškodbo. Na srečo sem imel v levem očesu že protezo, ki je zadržala udarec delcev na poti proti možganom. To pomeni, da bi me eksplozija ubila, v vsakem primeru pa bi ob preživetju postal slep. Res je, da sem v zdravo oko dobil le en večji delec, ki pa je bil usoden ob takratni stopnji razvitosti oftalmološke stroke. Srečno naključje je hotelo, da sem kot videči otrok že začel četrti razred, ki pa sem ga ponavljal in tako zaradi nezgod izgubil dve leti šolanja. Brajevo pisavo sem se naučil na očesni kliniki ob pomoči gospe Rade Marolt, ki je bila učiteljica za slepe že v Kočevju in še vedno živi v Ljubljani.

Kot nekdanji gojenec zavoda lahko rečem, da je to bila najboljša slovenska osemletka. Izobraževali so nas vsestransko, le premalo upornosti so nam dali, kar pa je vedno posledica takih getov. Dobro bi bilo, če bi nas naučili še kakšnega dodatnega jezika in bolj metodološko tudi denimo osnov glasbe, na primer brajevo notacijo. Za razliko od mnogih evropskih zavodov pa so fante učili gospodinjstva in politehnike, kar nam je dalo pomembno osnovo neodvisnosti. V sedmem in osmem razredu so bili uvedeni tudi prosti izhodi, ki so nas vsaj deloma približali svetu, ki nas je čakal izven zidov zavoda. Če bi govoril v jeziku psihoanalize, bi danes rekel, da smo bili gojenci po svoje socialno in tudi psihološko kastrirani ter navajeni neke pohlevnosti in občutka krivde, ki ga imamo Slovenci tudi nasploh na pretek, še posebej pa slepi.

Vedno pa sem ponosen na izjemno inteligentne ljudi, ki so sodili med gojence zavoda in ki bi lahko ob bolj široko zastavljeni pedagogiki drugače realizirali svoje prirojene možnosti. Toda v tistih letih smo morali vsi delati telefonski izpit in ta poklic je bil eden redkih, ki ga je Slovenija priznavala, saj se je zatikalo že ob fizioterapiji. Gojenci iz zavoda so morali iti študirat to vejo v Beograd, kar je sramotno za našo slovensko medicino in njene ustanove. O tem bi rad še kdaj kaj več napisal. Iti na gimnazijo je bila svojska avantura in počastiti moram zgled tistih slepih, ki so nam na tej poti predhodili: prof. Janežiča, Confidentija, Kovačiča, Gustija Škrabca, Pristavca in mnogih drugih. Težavnosti njihovega dela sem se, skupaj z sošolcem Benom Zagernikom, zavedel šele, ko sem prišel na univerzo.

Hotel sem se vpisati na gimnazijo v Novi Gorici, kjer me pa tedanji ravnatelj ni hotel sprejeti. Šele novi ravnatelj, Marjan Urbančič, se je postavil zame in to proti mnenju proforskega zbora. Ko sem se znašel med 64 maturanti tudi med štirimi odličnjaki, mi je rekel: »Šele zdaj sem zmagal, skupaj s tabo«. Ta isti profesor Marjan Urbančič me je tudi sprejel kot profesorja zgodovine na gimnazijo ob zaključku študija. Na fakulteti sem moral skupaj z Benom Zagernikom, tako kot nekateri drugi nekaj let pred nami, ponovno orati ledino, ki je bila sicer že zaorana, a ljudje imajo pogosto kratek spomin. Moj študij je bil svojevrsten boj za znanje v dokaj neenakopravnih okoliščinah. V tistih časih mnogi profesorji niso dovolili snemati predavanj in sva s slepim prijateljem, tako kot mnogi študentje, morala snemati zapiske drugih itd. Pomembno pa je bilo, da sva bila samostojna v orientaciji in da sva delala marsikaj, česar takrat od slepih niso pričakovali. Beno je bil po moji oceni tudi najbolj spreten slepi, kar zadeva tehnike in to lahko rečem, da v svetovnem merilu. Za uporabo v študentskem naselju je sam izdelal električno pečico, da sva si ob mrzlih radiatorjih lahko malo grela roke za čitanje brajeve pisave.

Veliko bi se dalo povedati o tem izkustvu med videčimi, tako na gimnaziji, kot tudi na fakulteti. Na srečo je bilo v tistih časih morda nekoliko več solidarnosti, pri študiju pa mi je tudi pomagala sestra in vedno razumevajoča mama, ki mi je kupila tudi prvi brajev stroj iz Vzhodne Nemčije. Ta me je spremljal skozi celo gimnazijo. Ocenjujem, da sem lahko izkoriščal ob takratnih tehničnih možnostih le kakih 50 odstotkov svojih sposobnosti, morda pa še manj. Magnetofoni na trak so bili nerodni, tudi reporterski za snemanje predavanj so bili veliki in nepraktični, kasete pa so se začele pojavljati, ko sem že zaključeval študij na fakulteti v Ljubljani.

Kljub temu, da sem uspešno deloval kot prvi slepi profesor za zgodovino na srednji šoli, sem se odločil, da grem na podiplomski študij v Francijo in ga povežem tudi s spoznavanjem francoskih izkušenj na področju izobraževanja. Po zaslugi iznajdljivih prijateljev sem uspel dobiti francosko štipendijo. Naj povem, da sem tudi prej prejemal štipendijo (milijoni za talente), po zaslugi modrih Olge Tomšič in Pavla Kogejca z Republiškega zavoda za zaposlovanje. Tudi goriški Zavod za zaposlovanje mi je bil naklonjen, saj so mi podarili nekoliko bolj trpežen pisalni stroj za slepe. Prvi magnetofon Philips pa sem lahko kupil po zaslugi zavarovalnice ob poškodbi z detonatorjem za mino. To so čudna in nenavadno ironična naključja.

V Franciji sem se vpisal na tretjo stopnjo študija estetike v okviru filozofije in iz tega tudi doktoriral. Do takega študija bi v takratni Ljubljani imeli še vedno predsodke, razen nekaterih profesorjev, ki so bili izjemoma bolj odprti. Moja sreča je sploh bila, da sem šel na filozofijo, saj je to veda, ki bolj odpira duhove. Vem namreč, da je bilo na študiju zgodovine do slepih več predsodkov. Če bi se še enkrat odločal za študij, bi raje študiral filozofijo in umetnostno zgodovino, a to bi bilo težko doseči. To svobodo za področje umetnosti mi je dala šele Francija, kjer že od leta 1976 delujem kot znanstvenik v okviru Nacionalnega centra za znanstveno raziskovanje na področju filozofije, predvsem pa estetike. Za svoje delo na kulturnem področju sem dobil državno priznanje od predsednika Drnovška, Franciji sem namreč posredoval dela več slovenskih pisateljev, med drugim Borisa Pahorja, Franceta Bevka, Alojza Rebule in nazadnje tudi vzpostavil prvi stik za prevod Edija Kovača. Več študij o slovenski literaturi, kulturi in zgodovini sem objavil v francoščini. V francoščini imam tudi več študij s področja invalidov ali denimo drugačnih, da ne zapademo v klišeje zgodovine.

V Slovenijo, iz katere se glede na pogoste obiske, nekako niti nisem tako strastno odselil, sem posredoval vse svoje izkušnje. Tako je preko mene prišla v Slovenijo dolga bela palica. Še sedaj se spominjam, kako sem z vlakom, na željo pokojne predsednice Zveze slepih Mimi Breznik, pritihotapil 75 palic in se bal, da mi jih cariniki zasežejo. Posredoval sem tudi prve informacije o brajevem zaslonu/vrstici in kazal v Zavodu prototip, ki je bil izdelan v Franciji. Seznanjal sem tudi s prvim magnetofonom s pospešenim branjem, ki so ga izdelali v ZDA. Še vedno uporabljam senzorska očala, poznal pa sem še druge sisteme te vrste. Žal je vladala na tem področju pri naših institucijah za slepe neke vrste brezbržnost, morda pa celo strah, da bi lahko kdo bil bolj informiran od t.i. poklicanih. Spominjam se, da sem s prijateljem preizkušal običajen računalnik, ko še niso obstajale prilagoditve za slepe. Eden prvih, ki me je seznanil s prilagojenim sistemom, je bil slepi francoski znanstvenik kemije, dr. Alain Rousseau. Moram pa tudi reči, da sem v Sloveniji, poleg prof. Majerja s filozofije, uporabljal prvi diktafon, ki so mi ga podarili Holandci, ko sva bila tam z Benom prva na samostojni poti in se je pisalo leto 1970, če se ne motim.

Ko s svetovnega stališča ocenjujem delo slepih izobražencev v Sloveniji, se zavedam, da smo v samem vrhu. Lahko pa bi bilo še veliko bolje, ko nas ne bi obremenjevali tako imenovani poklicani, oziroma tisti, ki o znanosti, pedagogiki, defektologiji nimajo ravno najbolj izdelanih pojmov. Zato smo jim pogosto slepi (ljudje z okvaro vida (izobraženci v neke vrste strah in ogrožanje njihove tradicionalne samozadostnosti, ki pa pogosto kaže na dokaj s predsodki napolnjeno duhovnost in svetovni pogled. Tudi pri sami Zvezi slepih je treba poudariti, da iz lastnih izkušenj ne morem govoriti vedno o razumevanju. Lahko pa pohvalim Zvonka Hladnika iz Nove Gorice, ki je bil že v času moje gimnazije človek Evrope in tak je bil tudi predsednik ljubljanske organizacije inženir Dvoržak, ki so se ga pa nekateri bali.

Med slovenskimi ljudmi z okvarami vida je bilo vedno veliko izjemnih pobud posameznikov, ki pa na žalost niso imele vedno odmeva, kakršnega bi zaslužile. Tu imam celo v mislih pobudo gospoda Zupanca, ki je dal idejo kolegu inženirju, da je začel izdelovati detektorje za svetlobo, ki so bili izjemno dobri. Tudi mimo dela inženirja Arsena Šurlana ne morem, saj sem bil demonstrator njegovega govorečega pisalnega stroja, daljnega predhodnika sodobne tehnike, pomembnega za tisti čas. Ostalo pa je samo pri prototipu. Seveda so mi v ponos izjeme tako pri Zvezi slepih kot na Zavodu, ki so znale misliti drugače in dlje in želel bi mladim generacijam, da bi bile take izjeme bolj pogoste, kot so bile za mojo generacijo. Kot oseba z okvaro vida nisem bil nikoli individualist, kar so morda nekateri mislili, vedno pa sem bežal od getov in klišejev ter nepotrebnih zdrah, ki še vedno prepogosto spremljajo naš svet. Rad bi pa, da bi bilo delo slepih izobražencev drugače uveljavljeno in priznано in da bi se osvobodili tistega strašnega občutka ogroženosti in zavisti. Vsak uspeh ljudi z okvaro vida je tudi moj uspeh. Za svoje delo na tem področju sem dobil tudi nagrado brazilske zvezne države Minas Gerais, pač zato, ker delujem nekako internacionalno. Menim, da bi Slovenci lahko bili še bolj v vrhu, ko bi se osvobodili majhnih vrtičkarskih zamer, zavisti in predsodkov in skušali premakniti miselnost v razumevanju ljudi z okvarami vida, ki jo spremlja še vedno veliko predsodkov.

Ko predavam po svetu o fotografiji, grem samo na tiste ustanove, ki mi zagotovijo, da sprejmejo brez predsodkov medse slepe, ki bi hoteli delovati tudi kot fotografi. Zame

fotografija ni neka eksotika, temveč priložnost, da tudi kot filozof razmišljam o pravici ljudi z okvaro vida do lastne podobe in do podobe nasploh. To pomeni, da imamo tudi mi pravico do tako imenovanih vizualnih resnic sodobnega sveta, kar je v svetu vedno bolj prisotno. Zato na svojem področju ne izključujem tudi razmišljanja o filmu, fotografiji in sploh o likovni umetnosti. Že od samega začetka spremljam avdiovizijo in lahko samo čestitam tistim redkim v Sloveniji, ki so se za to zavzeli, kot denimo Tomaž Wraber. Isto menim glede psihoanalize, ki odpira veliko možnosti ljudem z okvaro vida, da ne govorim še o akupunkturi in drugih še premalo izkoriščenih možnostih. Svet vizualnih resnic nam ni naklonjen, smo pa ljudje z okvarami vida v bistvu izjeme v spoznavanju resničnosti materialnega sveta in zlaganega virtualnega sveta. Glede iluzornega virtualnega sveta lahko ljudje z okvaro vida poudarjamo svojo zvestobo resnici, ki se jo da potipati, se pravi pogledati od blizu, pomeni dokazati njen materialen obstoj. Zato menim, da nam še vedno ni dana tista vloga, ki jo zaslužimo in tiste možnosti, ki bi že morale biti za nas pravilo in ne samo izjema.

Računalnik mi daje relativno svobodo, ki pa jo pogojuje predmet dela. V nobenem primeru pa ne more aparat nadomestiti na primer ustrezne tajnice z znanjem več jezikov. Značilno je, da smo slepi v vedno večji odvisnosti, če se naše znanje širi in potrebujemo vedno bolj specializirano pomoč. Ni dovolj le možnost, da nam videča oseba bere, če zna le en jezik, slepa oseba pa bi potrebovala branje v več jezikih. Vsekakor pa da računalnik večjo možnost komuniciranja z elektronsko pošto in določeno avtonomijo na področju vizualnih stikov. Na primer, lahko se nekomu posreduje podobe, ki vam jih lahko potem opiše po telefonu. Ocenjujem, da bi lahko, ko bi v času svojega študija imel sedanje tehnične možnosti, spoznal veliko več realnosti in se naučil več jezikov. Na žalost tehnika za ljudi z okvarami vida vedno zaostaja za razvojem tehnike za splošno uporabo. Tehnika pa kljub temu hitreje napreduje kot miselnost ljudi v odnosu do hendikepa. To se vidi pri dostopu do digitaliziranih knjig, revij, časopisov, ki so večinoma nedostopne za ljudi z okvarami vida.

Relativna samostojnost s pomočjo računalnika in drugih sodobnih tehničnih pripomočkov je res le relativna in delna. To še bolj velja za sistem GPS in druge senzorske sisteme. Nenazadnje pa tudi za stehnologiziran sistem psov vodnikov. Tu velja spomniti na grško Antigono, ki je očeta Ojdipa zvesto spremljala in ni šla v kakšno šolo za dresiranje psov, da bi ponižanemu očetu pomagali na poti v dostojanstveno smrt.

[Na vrh](#)

3. POPOTNIŠKI UTRINKI: Štiridnevno potepanje po Bavarski

Avtorica in sodelavka: *Metka Pavšič*

Avgustovsko popoldne je. Avto smo nabasali z vso potrebno potovalno kramo. Šotor, spalne vreče, gorilnik in nekaj hrane (obvezno je pohanje in makaronova solata za prvo večerjo). Ker nas je petero, prvič uporabljamo tudi prtljažnik na strehi, ki ga tekom poti imenujemo kar »truga«. Vremenska napoved ni najbolj obetavna, a to nas ne ustavi. Naši cilji segajo proti Bavarski, njenim naravnim lepotam in gradovom opevanega kralja Ludvika Bavarskega.

Nekaj veselja nam že takoj na začetku požre zastoj na gorenjski cesti. Nihče ne ve ali so za uro dolge zastoje krive aktualne vinijete ali popravila cest, ki jim ni videti konca. Nekoliko nenavaden je občutek, da ti nikjer na poti ni potrebno pokazati potnega lista ali vsaj osebne izkaznice.

Pričenja se mračiti in že iščemo primeren kamp. Naša utrjena šoferka je stvari že malce preiskala po medmrežju. In res, kmalu najdemo lep kamp ob reki, ki ji ne vemo imena in na našo nočno žalost tudi tik ob železniški progi. Po postavljanju šotora sledi eden najlepših trenutkov na potovanjih. Večerja ob svečah, na tleh pred šotorom. Romantično, v stilu »mizica pogrni se«. Ob desetih zvečer sledi balinarski turnir. Seveda tudi nas ni obšel pekingški olimpijski duh. Večer je hladen in ponoči tudi dež potrka na naše šotorsko platno.

Po vseh jutranjih ceremonijah se odpravimo proti Salzburgu. Ogledamo si prvi grad, na naši poti, Burg Hohenwerfen, ki pa je precej drugačen od ostalih, ki smo jih kasneje videli. Starejši je, saj je star že skoraj tisočletje in precej manj gosposki. Največja atrakcija tega gradu je, da v njem domuje okoli dvajset raznih vrst velikih ptičev: orlov, sokolov in takih, ki jim ne vemo imena, komentatorja pa tudi ne razumemo. Vsak dan za obiskovalce pripravijo predstavo, pravi šov, v katerem želijo predstaviti enega najstarejših načinov lova – s ptiči. To oblika lova izvira v Mali Aziji in se je v evropskem prostoru obudila v srednjem veku.

Obiskovalci stojimo v krogu na grajskem dvorišču. Dreserji sokolov in jastrebov stojijo sredi kroga in pticam, ki jih spuščajo z gradu nastavljajo razne vabe, od umetnih ptic do kosov mesa. Ptice imajo na krempljih nekakšne kraguljčke, tako da slišim, ko ptica zaprhuta nad mano. Ta zvok mi je bil od nekdaj silno zopr. Po aplavzu obiskovalcev in komentarjih prijateljev vem, kdaj je ptič zagrabil vabo ali v zraku ujel kos mesa. Nekatero ptico imajo baje tudi do dva metra preko kril. Ufff, nisem ljubiteljica raznih predstav z dresiranimi živalmi.

Pot nadaljujemo proti Mozartovemu mestu. Ustavimo se v rudniku soli. Na vstop čakamo v čakalnici, ki spominja na letališko zgradbo. Vsepolno ljudi različnih narodnosti, vročina in enakomeren hrup, ki ga povzroča človeško govorjenje. Čakamo skoraj dve uri. Da ne upade morala, si privoščimo kavo in prigrizek. Ko pride na vrsto naša številka nas redar spusti do preoblačilnice, kjer si preko obleke nataknejo nekdanja bela, varovalna oblačila.

Naj na tem mestu povem, da so vstopnine povsod precej zasoljene in da skoraj pri vseh ogledih kartica Zveze slepih omogoča precejšen popust.

Ob vhodu sedemo na lesen vlakec, ki te zapelje v notranjost rudnika. Ta je baje rjavkaste in rdečkaste barve in ne bele kot bi pričakoval. Po jezeru se zapelješ z ladjico, globlje pa se spustiš po lesenem toboganu, ki je na mojo veliko žalost čisto prekratek. Ljudje od strahu ali navdušenja vreščijo. Rudnik je zares sodobno opremljen za turistične ogleds. Predstavitveni filmi, svetlobni efekti, tekoče stopnice ipd.. Obliznem prst, ki sem ga prej podgrnila ob kamnino. Ja, res je slan. Sredi

rudnika poteka tudi meja med Avstrijo in Nemčijo, kar jim je že v zgodovini povzročalo težave, saj je bil rudnik zaradi dobičkonosnosti jako zanimiv za vse. Iz prihodkov rudnika je škof Jakob dal zgraditi najlepše stavbe Salzburga. Pred rudnikom, ki je deloval do leta 1989 si ogledamo še vasico prvih keltskih rudarjev. Vsi podvomimo, da so v tistem času imeli tako razkošne hiše. No ja, vse za turiste.

Salzburg nas navduši s svojimi trgi, ki se nekako prepletajo med seboj. Mene kot vedno navdušijo ulični glasbeniki, ki dajo mestu pridih radoživosti. Tu se vsi trudijo, da bi tako ali drugače odigrali nekaj Mozartovega. Tako igralec na kozarce kot dva harmonikarja in kitarist. Brez fotografije pred kipom slavnega skladatelja ne gre, pa tudi brez njegovih kroglic v ustih ne.

Prične deževati in ozračje je prehladno za kampiranje. Tako pričnemo že precej pozno iskati prenočišče. Ne damo se pa kar takoj. Končno pristanemo pred velikim poslopjem kjer kolegica zbaranta že tako nizko ceno prenočišča. Pa naj kdo reče, da se v Nemčiji ne da. Nas je pa zato natakara kasneje malce postrani gledala. Brez vrčka piva, ki smo si ga prav gotovo zaslužili pa tudi ne gre. Smo pa šele zjutraj lahko občudovali ogromna poslopja, rože na oknih in sploh urejeno okolico. Že zvečer smo se pozabavali z ugibanjem o tem, kaj nam bodo postregli za zajtrk. Vsi smo se glede na ceno nagibali k mnenju, da bomo dobili le malce kruha in marmelade. Pravo otroško navdušenje pa nas zajame, ko zjutraj ugotovimo, da nas čaka pravi razkošni zajtrk. Je že tako, da je dobra kulinarika sestavni del potovanja, pa tudi to, da prazna vreča ne stoji pokonci bo držalo.

Pot nas vodi proti jezeru Chiemsee. Obalno mesto je zelo lepo urejeno. Na oknih je vsepolno bršljank, mnogi so oblečeni v domače, bavarske noše. Z ladjico se odpeljemo najprej proti Moškemu, Herrenchiemsee, nato še proti Ženskemu otoku, [Frauenchiemsee](#). Na prvem si ogledamo benediktinski samostan in grad, ki ga je pričel graditi Ludvik II. po vzoru francoskega Versaillesa. Zgradil je le osrednji del, ker mu je kasneje zmanjkalo denarja. Verjetno je ena najznačilnejših zanimivosti tega gradu miza, ki so jo iz jedilnice spustili v kuhinjo, kjer so jo obložili in jo nato zopet potegnili navzgor. Eno izmed sob krasi čudovit porcelanast lestenec. Vse podobne po svetu je zaukazal Ludvik II. uničiti. Vse kaže na to, da je bil ta kralj res poseben človek. Velik romantik, sanjač in občudovalec umetnosti. Prijateljci mi opišeta tega slavnega vladarja. Pravita, da je bil s svojo krepkostjo, temnimi očmi in prijetnimi potezami prav greha vreden moški. V tem gradu pa je prebival borih štirinajst dni.

Na ženskem otoku še vedno deluje ženski benediktinski samostan, ki pa si ga ni možno ogledati. Hvala bogu, da je vsaj kaka stvar obvarovana pred turističnim navalom. Prisluhujemo zanimivi poulični glasbi, ki jo izvaja nekaj temnopoltih mladeničev in mladenk. Prijateljica me med odmorom pelje do njih in mi položi roko na enega izmed instrumentov. Otipam nekakšno pokonci postavljeno skledo, v kateri so nameščene tipke, na katere glasbenik pritiska s prsti. Zvok me še najbolj spominja na kovinski ksilofon. Malce se zaziblremo v živahnih ritmih, potem pa nas prazen želodec zapelje do bližnje gostilne. Privoščimo si kosilo. Sama za spremembo pojem dunajski zrezek na katerega si namažem nekaj brusnične marmelade. Zanimiv okus, le da stvar postaja zoprna zaradi številnih os, ki me pričnejo obletavati zaradi sladkega vonja marmelade. Mrčes je pa res povsod enako nadležen.

Večeri se in zunaj postaja neznansko hladno za ta letni čas. Pokrajina spominja na naše dolenske griče. Morda ima zato ta cesta naziv romantična. Spet je večer in čas za iskanje prostora za počitek. Ustavimo se pred hišo, pred katero stoji gospa. Najbrž zato, da privablja zapoznele iskalce prenočišč. Zjutraj nam njen soprog pove, da je bil njegov ded osebni šofer Ludvika Bavarskega. Zdaj nam je jasno, zakaj jedilnico krasi njegova velika slika. Še isti večer se odpravimo na nočno vožnjo in v daljavi se vidita

osvetljena dvorca, ki ju nameravamo naslednji dan podrobneje pogledati. Zebe nas kot sredi zime. Naletimo na pravo vaško oziroma mestno veselico na prostem. Saj je kot doma. Poznam obe popevki, ki ju zaigra ansambel, nekateri obiskovalci so že precej v »rožicah«, plešeta pa le dve Kitajki. No, slednje pri nas še ni ravno nekaj običajnega.

Zjutraj se odpeljemo proti Fussenu, mestecu pod dvema gradovoma. V enem izmed njiju je Ludvik preživel svoje otroštvo, drugega pa je pričel graditi, a je v njem prebival le pol leta. Tudi tu je mnogo stvari nedokončanih. Do njega te pripelje avtobus. Najprej gremo peš do razgledne točke, s katere se lepo vidi grad. Stojimo na železnem mostičku, pod nami je globoka soteska. Vodo slišim daleč pod nami. K sreči, da je dal Ludvik skonstruirati železen most, sicer v sodobnem času ne bi zdržal množice obiskovalcev.

V gradu dobi vsak obiskovalec svojega avdio-vodiča v njegovem jeziku. To je super naprava, ki jo nosiš s seboj, v sobah si prisloniš na uho ta »telefonski« aparat in poslušаш razlago. Koristna stvar, le slovenščina je bila precej borna. Ta slavni grad [Neusweinstein](#) obišče na leto okrog milijon in pol obiskovalcev. Prostorji za služinčad in kuhinja so za tiste čase izredno moderno urejeni. O razkošju gradu pričajo tudi lestenci. Samo v glasbeni dvorani je moglo petindvajset ljudi po uro in pol prižigati osemsto sveč. Povsod je opaziti znake Ludvikovega prijateljevanja s slavnim skladateljem Wagnerjem. Zanj je predvidel celo lastno sobo. Njegova spalnica pa je zelo umetelno izrezljana iz dragocene hrastovine. Prijateljica mi na skrivaj položi roko na eno izmed omar, da začutim to mojstrstvo. Poleg spalnice je tudi kapelica, v kateri so mu leta 1886 zaradi mnogih čudaštev odvzeli vladarski naslov. Njegova smrt prihodnjega dne še danes ni pojasnjena. V bližnjem jezeru so ga našli utopljenega skupaj z njegovim psihiatrom. Bilo mu je enainštirideset let. Že v tednu po njegovi smrti je bil grad odprt za obiskovalce. To je bilo povsem v nasprotju z njegovo naravnostjo. Ni maral stikov z množicami in zdelo se mu je, da bi prostori postali nekako onečaščeni, če bi vanje zahajalo mnogo ljudi. Pravijo, da je ta grad Ludvik Bavarski gradil po svojih zamislih zato, ker je čutil, da nikdar ne bo mogel po božjih zakonih postati dober vladar, tu pa je lahko izražal svoje zamisli in uresničeval svoje sanje.

Počasi se pričenjamo odpravljati proti domu. Na avstrijski strani nas pot vodi mimo jezer, smučarskih skakalnic in kdove katerih hribov. Ob poti se ustavimo, da se še zadnjič podpremo. Skuhamo si makarone, iz prtljažnika potegnemo prav vse kar nam je ostalo in spodobno zaključimo naše kulinarične podvige. Dež nas skoraj prežene, a kot navadno imamo tudi tokrat srečo z njim. Vedno, ko smo se odpravljali kam peš je nehala deževati. Dež hvala bogu že ve, kdaj mora padati. Vsekakor ne takrat, ko se popotniki peš potikajo naokrog. Sledi kratek postanek v znanem, mondenem smučarskem letovišču Kitzbühlu, kjer se ob osmih zvečer še malce podpremo. Je pač čas za večerjo, potem pa smuk v avto in proti domu. Vsak se po svoje trudi, da bi si našel najudobnejši položaj v avtu. Nekateri člani posadke celo zaspijo. In kako veš, da si blizu Slovenije? Ko te pričnejo prehitevati avtomobili z našimi registrskimi tablicami in ko se tudi debate v avtu spremenijo. Nič več popotniškega kramljanja, sem in tja že kakšno rečemo o službi. Lepo pa je, da obstajajo taki pobegi iz vsakdana kot je bil tale štiridnevni skok na Bavarsko.

[Na vrh](#)

4. INTEGRACIJA: **Srečanje z Louisom Braillem: ob 200 letnici njegovega rojstva** AVTOR: *dr. Evgen Bavčar*

Spominjam se, da sem prvič slišal o Braillu, ko mi ga je še kot otroku omenila moja prva učiteljica Braillove pisave, gospa Rada Marolt. Takrat sem bil pacient na očesni kliniki. Ker je postala moja situacija z vidom brezizhodna, so se odločili, da me naučijo Braillovo pisavo (v nadaljevanju brajica). Tako se je začela moja dolga pot z Louisom Braillem.

Na ta moja prva srečanja sem se seveda spomnil tudi ob dvestoletnici njegovega rojstva (to je januarja letos), zato že več kot leto dni fotografiram vse, kar je kakorkoli vezano na tega genialnega izumitelja. Spominjam se, kako sem pred davnimi leti vodil skupino rojakov na obisk Pantheona. Ko je tamkajšnji čuvaj opazil, da ne vidim, me je prijel za roko in jo položil na napis Louis Braille, ki že od leta 1952 počiva v družbi največjih mož Francije, Voltaira, Rousseauja in drugih.

Da bi bolje razumeli delo Louisa Brailla, velja omeniti še srečanje Valentina Haüya s slepimi. V mislih imam tisti sloviti sejem svetega Ovida, kjer so v letu 1771 nastopali slepi glasbeniki v čudnih oblekah in bili nekako načrtno ponižani in zasramovani. To je Valentina Haüya prizadelo in odločil se je nekaj narediti za slepe. Dobro desetletje kasneje je odprl prvo šolo za slepe na svetu in izdelal prvi sistem pisave za slepe. To so bile običajne latinske črke, postavljene v relief. Valentinu Haüyju gre tudi zasluga za tisto pomembno predstavitev njegovih 24 učencev na dvoru pred francoskim kraljem 26. decembra, v davnem letu 1586, kako berejo s prsti, za kar Ludvik XVI. Podeli šoli kraljevo pokroviteljstvo. Ko govorimo o pravicah slepih, ne smemo pozabiti, kako je slavni filozof Denis Diderot branil slepe in bil zaradi svojega slovitega pisma o slepih v uporabo tistih, ki vidijo, zaprt v trdnjavi Vincenes pri Parizu v letu 1747.

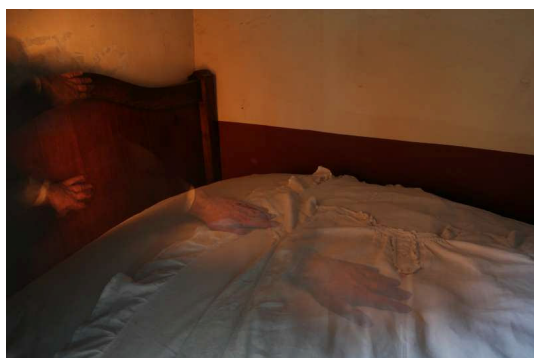
Morda bi bilo zanimivo še omeniti, da je v Franciji obstajala posebna ustanova za slepe, 1520 po imenu, ki jo je postavil na noge kralj Ludvik 11. Seveda pa so tu živeli slepi kot v nekaki sirotišnici skupaj z videčim osebjem. Več stoletij je bilo članom te ustanove, kljub prepovedi za druge, omogočeno beračiti po Parizu. Nosili so uniforme s kraljevim znakom, se pravi, belo lilijo. Kot prej omenjeno pa je prva šola oziroma izobraževalna ustanova nastala po zaslugi Valentina Haüya v letu 1785. V tej ustanovi, ki jo je v času Louisa Brailla najprej vodil dr. Guillié, pa so se žal dogajale zelo barbarske stvari. Njegov naslednik, dr. Pignier, poroča, kako je v ustanovi že prvi dan svojega dela začutil obupen smrad. Ko se je prepričal, od kod prihaja, je videl, da obstaja poseben prostor, kjer je kot žival, povsem zapuščen, živel duševno moten slepi gojenec. Tam so namreč za kazen gojence privezovali z verigami in jih mučili tudi z odvzemanjem hrane, uporaba palice pa je bila tudi zelo pogost pojav pri učenju, kot pravijo arhivi iz tistega časa. Dr. Guillié je opravljal na otrocih, slepih od rojstva, tudi poskuse. Tako jim je na oči nasul mikrobov obolelih otrok in potem opazoval razvoj nalezljive bolezni, ki pa je bila izredno boleča. Zaradi takega obolenja so denimo na očeh obolele sužnje med prevozom v Ameriko, kar pometali v morje, kot poroča znanstvenica Zina Waygand v svoji knjigi Videti in ne gledati.

Ko so vodili na sprehod gojence tega prvega zavoda in enako so počeli tudi v času Louisa Braille, je stopal spredaj vodič in držal močno vrv, ki so se je držali slepi in mu sledili kot žvinčeta po pariških ulicah ali pa v še sedaj obstoječem Parku Jardin des plantes. Vsak učenec je imel posebno številko in oznako (mladi slepi), ta napis obstaja tudi na gumbih uniform, ki so jih nosili. Nekaj teh gumbov iz časa Louisa Braille sem imel priliko pogledati od blizu in tudi fotografirati. Kot poroča pisatelj Hervé Guibert v svojem romanu Des aveugles (Slepi oz. O slepih), so še v prvi polovici dvajsetega stoletja Parižani obiskovali zavod za slepe kot neko vrsto človeškega živalskega vrta. Pravili so: »Šli smo gledat slepe«. Naj še povem, da ta isti pisatelj pravi, kako še do leta 1936 slepi niso imeli pravice do lastnine itd. Njegov roman je dokaj razburkal javnost v Franciji, saj slepe predstavlja tudi kot telesna, se pravi erotična bitja. Ta pisatelj mi je osebno pripovedoval svoje izkustvo čitalca v zavodu za slepe, kar mu nekateri še vedno zamerijo, češ da si je dovolil preveč napisati o slepih.

Zavod za slepe 56 Bd des invalides v neposredni bližini slovite Napoleonove grobnice še vedno po svojem visokem zidu spominja na miselnost 19. stoletja, ki jo je pa sodoben čas nekako ponotranjil. Tak visok zid imata v Parizu še največji zapor in največja umobolnica, ki oba izhajata iz 19. stoletja. Ob zgodovinskih predsodkih, ki jo že prinaša sama konotacija besede slepi, ne smemo pozabiti, da nas le nekaj stoletij loči od časov, ko so se na enem od pariških trgov zabavali tako, da so slepi, ki so bili lačni, podarili živega prašiča. Potem pa so se naslajali ob pogledu nanje, ko so s palicami poskušali svinjo ubiti. Padalo je po njej in po lačnih slepih, ki so zabavali videče. Zato se velja vprašati, kakšna je sodobna oblika podarjenega prašiča?

Toda vrnimo se k našemu slavljenču Louisu Brailu, ki bi letos 4. januarja praznoval dvesto let, če bi še živel. V resnici še vedno živi v zavesti milijonov slepih, saj je njegova pisava edini resnično univerzalni sistem pisave za slepe.

Ko sem prvič stopil v njegovo rojstno hišo v Coupvray kakih 40 km izven Pariza v smeri severovzhoda, me je prevzel nenavaden občutek nečesa svečanega. Obiskal sem tudi delavnico njegovega očeta, ki je bil sedlar, na kar spominjajo celo nekateri predmeti iz tistega časa. Veliko je napisanega o tisti nenavadni nesreči triletnega Louisa, ki si je desno oko poškodoval s šilom, po drugi varianti pa morda z manjšim zakrivljenim nožem, ki ima obliko malega srpa. Vsa ta orodja sem temeljito pregledal. O tem bodo še naprej pisali. Pomembno je, da je ta nesreča morda bila po svoje čudež, ki je omogočil slepim pismenost.

V Braillovi vasi je živel zelo napreden duhovnik Abbé Palluy in tudi napreden učitelj Antoine Becheret, ki sta prepoznala inteligenco slepega Louisa in ga spravila v šolo z ostalimi otroci. Tako se je mali Louis učil na pamet in bil del svoje vaške skupnosti. Menda šele na priporočilo grofa d'Orvilliersa, ki naj bi prisostvoval na dvoru že prej omenjeni predstavitvi slepih učencev, pa je prišel Louis Braille v Pariz v tisti prvi zavod za slepe 15. februarja 1819. O tej ustanovi, polni vlage in mraza, je bilo veliko

napisanega. Danes stoji na mestu, kjer je bila ta zgradba, le spominsko obeležje, ki sem ga tudi fotografiral. Od tu iz ulice Saint Victoire se je namreč zavod za slepe preselil na 56 Boulevard des invalides, kjer je še danes in kjer je tudi v letu 1852 umrl Louis Braille.

Braillov izum točkopisa na osnovi šestih pik vsekakor ne bi bil mogoč, če ne bi šlo za nenavaden splet okoliščin, ki so pripomogle, da se je uresničila njegova genialna zamisel. Pri tem moramo navesti zelo nenavadnega človeka, gospoda Charlesa Barbiera de la Serre, ki je v kraljevi vojski služil kot stotnik topništva in je izumil nočno pisavo, imenovano sonografijo. Tudi njegovo tablico s sistemom 12 pik sem imel v rokah in fotografiral. Gre za sistem transkripcije zlogov na osnovi 12 pik, ki seveda ni preveč praktičen. Moramo pa pohvaliti in se pokloniti spominu na tega izumitelja, ki je ob svojem sistemu takoj pomislil na slepe in pisal direktorju prvega zavoda za slepe. Vprašajmo se, koliko vojaških strokovnjakov je danes pripravljeno svoje izume posredovati v dobrobit slepih in invalidov sploh.

Ko je bil mali Louis v zavodu in je po direktorju Sébastienu Guilliéu (prej omenjenemu direktorju, ki je trpinčil slepe učence) vodenje zavoda prevzel Alexandre François-René Pignier, je torej Brailu in sovrstnikom pokazal sistem gospoda de la Serre. Tako je zvedavi Louis začel preizkušati nov sistem, ga spreminjati, prilagajati. Ves prosti čas je posvetil temu delu. Na počitnicah v rojstni vasi se je celo posluževal sedlarskih žebličkov, da bi odkril najboljšo kombinacijo pik. Ko mu je bilo komaj 15 let, je bil njegov sistem izdelan. Pot do uveljavitve tega sistema pisave pa je bila zelo dolga in trnova. Ne da bi navajali podrobnosti, morda le-to, da je brajica imela leta dolgo veliko nasprotnikov in boj za njeno uveljavitev se je vlekel nekako od leta 1824 do leta 1844, ko je ob ustanovitvi novega zavoda in predvsem po zaslugi vztrajnosti slepih samih bila priznana in dokončno sprejeta. Evropa je Brajev sistem sprejela v letu 1878, Amerika pa šele v letu 1917. Povejmo še, da je bila ta pisava za afriške jezike in nekatere Azijske preko Unesca sprejeta šele po drugi svetovni vojni.

Naj posebej poudarim, kako nenavaden občutek sem imel, ko sem prvič imel v rokah tablico Louisa Braila in ko sem potipal harmonij, na katerega je igral v rojstni vasi in se dotaknil njegovega prvega groba, kjer se vedno počivajo roke, ki so tiskale našo pisavo. Njegovo telo je, kot že rečeno, v Panteonu. Njegova rojstna hiša je edini muzej na svetu, kjer se da vse potipati, se pravi gledati od blizu, če povemo to bolj moderno. Bil sem tudi v kapeli, kjer je igral na orgle v zavodu za slepe in od koder so preko mreže France culture 4. januarja prenašali mašo. Morda pa me je najbolj presunilo izkustvo, ko sem prebil noč v njegovi rojstni hiši in pomislil, kaj vse mu dolgujemo.

Moram pa biti tudi dokaj kritičen do sicer dobrih predstavitev njegovega dela, ki pa pogosto pozabljajo najbolj bistveno. Louis Braille je, tako kot apostol, nejeverni Tomaž, verjel v materialnost sveta. Vedel je, da so navidezne resnice napačne in neresnične. Zavedal pa se je predvsem, da moramo slepi govoriti v svojem lastnem imenu, z lastno logiko, izhajajočo iz našega izkustva. Zavrnil je načelo Valentina Haüya, ki je slepim le avtomatsko posredoval materialnost običajnih črk. Nekako je hotel, da bi se izražali, pisali in čitali po logiki videčih. Louis Braille pa je doumel, da je merodajno le izkustvo slepih, ki svet dojemamo in zaznavamo tridimenzionalno, da zaznavamo telesnost sveta. Zato je njegova pisava materialno-telesna, prostorska, prilagojena pogledu od blizu. V današnjem virtualnem svetu oziroma v realnosti

virtualnih iluzij se lahko še bolj zavemo genialnosti Louisa Braila. Slepim ni dal le pisave in s tem poti k izobrazbi in kulturi, temveč tudi pravico, da smo to, kar smo in da se izražamo v nam lastni logiki, izkustvu in načinu zaznavanja stvari. Kot nekoč stari Grki, je tudi ta genialen Francoz dal slepim pravico do tretjega očesa, očesa duha kot zavesti telesnosti.

Slovincem nam je lahko v čast, da smo edini na svetu, ki imamo med svojimi sovrstniki ljudi, ki so se naučili brati Louisovo pisavo s spodnjo ustnico. O njih sem celo pisal v revijo Louis Braille. Svojemu sošolcu Zvonku Pircu zato ob 200 letnici rojstva Louisa Braila še posebej čestitam. Še kot dijak v Zavodu za slepe v Ljubljani pa se tudi rad spominjam soneta, ki ga je Louisu Brailu posvetil naš slepi učitelj Ciril Musar. Naj kot zanimivost omenim še globus, ki ga hranijo v muzeju društva Valentin Haüy in katerega so se dotikale roke genialnega izumitelja. Ko sem se ga tudi sam dotaknil, me je prešinila misel, kako čudežno je njegova pisava obkrožila svet in mu dala relief ter edino zanesljivo resničnost, ki jo slepi potrjujejo proti lažem navideznih resnic.

Louis Braille je umrl 6. januarja 1852, na Svete tri kralje, v družbi učencev in pisateljev, ob 19.30 uri. Za časa življenja ni bil deležen slave, ki jo je zaslužil. Njegov ameriški biograf Michael Mellor ga primerja z Darwinom in Abrahamom Lincolnom. Svet je potreboval veliko časa, da je spoznal njegovo genialnost in pomen njegovega izuma, ki ga Helen Keller primerja z Gutenbergovim izumom tiska za človeštvo. Hoče reči, da kar je naredil Gutenberg za človeštvo, je naredil Louis Braille za slepe. Sam menim, da smo žal še vedno v mnogih dimenzijah dediči 19. stoletja (tudi tistih, ki niso slepim dovoljevali razvoja), zato tudi danes slepim še vedno ne dajejo pravice, da bi govorili in pisali na svoj način ter se uresničevali v lastnem imenu.

Ob jubileju rojstva velikega pionirja znanja in kulture pa moramo vsekakor delati v prid tega izuma, ki je še vedno zapostavljen. O Braillovi pisavi velikokrat govorijo tisti, ki jim ne predstavlja edine možnosti pismenosti in se tako še vedno polaščajo izkustva tistih, ki jim Braillov izum predstavlja nujnost in edino možnost natančnejšega dostopa do pisanih dokumentov. Prav bi bilo, ko bi tudi tisti videči, ki so v delovnem stiku s slepimi oziroma z ljudmi s težavami vida, bili bolj korektni in se potrudili, da se naučijo Braillove pisave kot jezika in pisave tistega različnega, ki ga pa velikokrat v konkretni in materialni obliki sploh ne sprejemajo. Tako me spominjajo na tiste temne strani evropske zgodovine, ki je ljudi z okvarami vida poniževala. Vemo pa, da nevednost ne more biti nikoli argument, brezbrizen in zanikajoči odnos do Braillove pisave kaže na neko vrsto sodobnega rasizma in tudi določeno duhovno zaprtost do drugega, drugačnega.

Naj na koncu še omenim obisk slepih Korejcev, ki so prispeli k Braillovi rojstni hiši na dan, ko je bil muzej zaprt. Ker niso mogli vstopiti, so pokleknili pred hišo in tam klečali molče dolgo uro v počastitev spomina na Louisa Braila. Njegovo življenje je res nekaj posebnega. Moram reči, da je veličastno v tem, kako se je moral odrehati in se celo kar nekam mučeniško bojevati s tuberkulozo, ki ga je na koncu premagala. Vse njegove sile so bile usmerjene v pisavo, notni sistem in tudi sistem videče pisave, ki jo je odlično obvladal. Gre za svojsko, resnično le »dobrovidu«¹ slepih, posvečeno življenje. Za svetnika brez časti svetnika in za izjemnega dobrotnika človeštva.

Viri

- Henri, Pierre (1952). La vie et l'oeuvre de Louis Braille : inventeur de l'alphabet des aveugles (1809-1852). Paris: Presses Universitaires de France.
- Hervé Guibert (1991). *Des Aveugles*, Paris : Gallimard, Collection, Folio.
- Lorena A. Hickok (1988). L' histoire d'Helen Keller, Paris: Robert Laffont.
- Michael Mellor (2008). Louis Braille, inventeur de genie, Editions du Patrimoine, Centre des Monuments Nationaux. Transcrit et imprime en 2008 par l Association Valentin Haüy
- Roblin, Jean (1951). Les doigts qui lisent : vie de Louis Braille. Monte-Carlo: Regain.
- Zina Weygand (2003). Vivre sans voir. Les aveugles dans la société française du Moyen Age au siècle de Louis Braille - Creaphis editions.

[Na vrh](#)

5. NOVOSTI IZ INVALIDSKEGA VARSTVA: **Dohodnina v letu 2009**

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Najprej si pogledajmo, kakšna je dohodninska lestvica za leto 2009. Stopnjo dohodnine določa 122. člen Zakona o dohodnini (ZDoh-2). Zneski neto mesečnih davčnih osnov se enkrat letno uskladijo s koeficientom rasti cen življenjskih potrebščin v Sloveniji za mesec november tekočega leta v primerjavi z mesecem novembrom prejšnjega leta po podatkih Statističnega urada RS, in sicer najpozneje v decembru tekočega leta za naslednje leto (ta koeficient je znašal 1,031). Ministrstvo za finance je na tej osnovi sprejelo Pravilnik o določitvah olajšav in lestvice za odmero dohodnine za leto 2009 (Ur. l. RS, št. 229/2008 z dne 19.12.2008).

Pri obračunu akontacije dohodnine se v letu 2009 upošteva lestvica preračunana na 1/12 leta, in sicer:

Če znaša neto mesečna davčna osnova (v EUR)		Znaša dohodnina (v EUR)
nad	do	
	617,53	16%
617,53	1.235,06	98,80 + 27% nad 617,53
1.235,06		265,54 + 41% nad 1.235,06

Splošna olajšava, do katere imajo pravico vsi zavezanci, znaša od 1.1.2009 na letni ravni 3051,35 EUR in na mesečni ravni 254,27 EUR, dodatna splošna olajšava za zavezanca s skupnimi dohodki do 8.557,30 EUR znaša 2.062,00 EUR, dodatna splošna olajšava za zavezanca s skupnimi dohodki nad 8.557,30 EUR do 9.897,60 EUR pa 1.031,00 EUR. Osebnolajšava za invalide s 100% telesno okvaro znaša 16.314,90 EUR na letni ravni.

Upokojence bo še posebej zanimalo, da se v letu 2009 sistem in tehnika obračunavanja akontacije dohodnine od pokojnin, invalidskih nadomestil in drugih denarnih dajatev, ki jih obračunava in izplačuje Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije v primerjavi z letom 2008 ne spreminjata.

Tudi v letu 2009 večina uživalcev pokojnin zaradi nove davčne lestvice in višjih zneskov olajšav ne bo plačevala akontacije dohodnine od mesečnih pokojnin. V letu 2009 se torej zvišuje meja, pri kateri uživalec pokojnine ali invalidskega nadomestila pri mesečnem obračunu ne plača akontacije dohodnine, če je Zavod glavni izplačevalec. Meja, pri kateri nastopi davčni odtegljaj, je znesek pokojnine v višini 1.011,80 EUR z upoštevanjem le splošne in pokojninske olajšave. Z upoštevanjem tudi starostne olajšave pa nastopi davčni odtegljaj pri višini pokojnine 1.230,64 EUR. Posebna olajšava za osebe po 65. letu starosti je v primerjavi z letom 2008 višja za 39,48 EUR in znaša 1.313,17 EUR na letni ravni, posebna olajšava za prejemnike pokojnin (tim. pokojninska olajšava) pa znaša 13,5 odstotka pokojnine.

[Na vrh](#)

6. DOBRO JE VEDETI: Avdiodeskripcija, kaj pa je to?

Avtor: Tomaž Wraber

SSI – slepi in slabovidni intelektualci v ZDSSS si med drugim že dolga leta prizadevamo, da bi odstranili tudi čim več tabujev, ki so povezani z izgubo vida in s kulturo. Zato smo 24. novembra 2008 v Konferenčni dvorani Mestnega muzeja v Ljubljani pripravili in izpeljali prvo slovensko javno projekcijo celovečernega filma, opremljenega z avdiodeskripcijo.

Umetnost je imela v mojem življenju vedno zelo velik pomen. Če me je že v otroških letih branje pravljic tako prevzelo, da me je dobesedno »odneslo« v fantazijski svet, pa sta se v času odraščanja branju pridružila vsaj še klasična glasba in film. Kakor sem že rad obiskoval likovne galerije, muzeje in gledališča, pa me to nikoli ni tako povsem prevzelo, kot dobra knjiga, dober film, ali poslušanje dobre klasične glasbe. Naj pojasnim s primerom, ki ga bo vsak lahko razumel. Predstavljate si denimo, da zbrano od začetka do konca poslušate Ravelov Bolero. Kdor ima vsaj malo občutka za glasbo, bo ob koncu skladbe skupaj z glasbeniki skoraj v transu. Stopnjevanju ritma in naraščanju polnosti zvoka se je skoraj nemogoče uprati. A mene so tudi skladbe drugih mojstrov prevzele na enak način, če je bilo okoli mene le dovolj miru in zbranosti. Dobesedno pa sem »not' padu« pri dobrih filmih. Publiko in dvorano sem popolnoma odmisli in se tako potopil v dogajanje na platnu, da se mi je pogosto zgodilo, da so me končna »špica«, luči in mrzel zrak, ki je zavel od odprtih izhodnih vrat, presenetili, kot bi me kdo s kolom po glavi. Ko sem šel kasneje na Akademijo za gledališče, radio, film in televizijo študirat režijo, so me tam naučili, kako postaviti kamero, zakaj izbrati prav tak zorni kot ali izrez, kako posneti igralce in kako posamezne posnetke zmontirati v sekvenco in film. A to znanje me ni prav nič motilo, da ne bi pri gledanju filmov vsega odmisli in se prepustil zgodbi in dogajanju.

Ko mi je vid začel pešati in nisem več mogel brati podnaslovov, sem nekaj časa izbiral predvsem redke slovenske, pa angleške in francoske filme, kjer sem dialoge dobro razumel, ali kvečjemu še nemške, italijanske in španske, kjer sem jim vsaj za silo sledil. A ker kmalu tudi igralcev nisem več zanesljivo ločil med seboj, sem ženo precej časa silil, da sva najpogosteje zahajala v Kinoteko. Filmi, ki sem jih že od prej poznal, so mi bili povsem jasni in moja doživetja niso skoraj nič trpela. Vedno redkeje pa sem ženo spremljal na ogled novih filmov. Čeprav mi je od časa do časa prišepnila, kaj se je zgodilo, tako da sem kolikor toliko spremljal rdečo nit filma, pa so tudi na njena zelo tiha šepetanja drugi gledalci reagirali precej nervozno in neprijazno in filmi so mi bili pogosto slabo razumljivi. Zato me je vedno redkeje vleklo na filmske predstave, zanimivo in nenavadno pa je, da sem hkrati tudi poslušanje glasbe zelo opustil.

Mislim, da sem za avdiodeskripcijo prvič slišal v zvočnem časopisu Evropske zveze slepih EBU Newsletter nekje v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Članek je bil sicer zelo zanimiv, a to je bilo še v časih, ko smo se pri nas bolj ali manj čudili temu, kaj vse imajo po svetu, novosti pa so k nam prihajale z deset- ali dvajsetletno zamudo. Nekateri izbranci so jih sicer včasih videli na strokovnih srečanjih ali sejmihi v tujini, kamor so radi zahajali, a o tem niso prav dosti govorili, še manj pisali, kot da bi hoteli skrivnosti obdržati zase. Včasih se mi je zdelo, kot da so prepričani, da slepih in slabovidnih ne gre dražiti s stvarmi, za katere so menili, da jih pri nas nikoli

ne bo. A že kmalu zatem mi je v roke prišla fotokopija daljšega članka o prilagajanju filma in televizije za slepe, ki ga je napisal Sir John Wall. Ta je bil takrat predsednik Evropske zveze slepih (EBU) in je tudi sam ogromno naredil za to, da je vsaj v Veliki Britaniji avdiodeskripcija postala realnost, ki danes na BBC-ju spremlja že okoli 8 odstotkov oddaj. Članek sem nato nekomu posodil, a žal, pozabil komu in ga nisem več videl. Nato sem na nekaterih potovanjih v tujino, pa tudi na strokovnih srečanjih pri nas videl nekaj krajših odlomkov filmov, opremljenih z avdiodeskripcijo (seveda ne v slovenščini) in dobil že kar jasne predstave o tem, kaj naj bi to bilo. Kako pa bi se tega lotili pri nas, mi ni bilo jasno.

Ko so leta 2000 na Televiziji Slovenija pripravljali TV nadaljevanko o Francetu Prešernu, je Marko Prpič, ki je bil takrat pomočnik direktorja, prišel na drzno zamisel, da bi bilo tako reprezentativno oddajo primerno približati tudi slepim in slabovidnim. Pa se je tega prvi pri nas zelo samozavestno lotil in tudi uspel. Čeprav je bilo to precej zapleteno, saj je bilo treba opis slike spremljati po posebni zakupljeni frekvenci prek radia, je vendarle dokazal, da to ni nemogoče. Žal, odziva praktično ni bilo, ne med strokovno javnostjo, niti med našim članstvom, pa tudi naša Zveza ni reagirala. Kot da bi se sami bali vsakogar izmed nas, ki ima kakšno drznejšo zamisel in jo je sposoben celo uresničiti! In ker je ta avdiodeskripcija potekala »v živo«, je veliko vprašanje, ali je posnetek sploh še ohranjen. Nič nenavadnega ni torej, če se potem precej let v zvezi z avdiodeskripcijo pri nas ni zgodilo prav nič več.

Občasno sem se sicer spomnil tudi na prilagajanje filmov, a nobenih možnosti nisem videl, da bi se ob vseh ostalih projektih tega tudi sam lotil. Zato pa smo kar vsi takoj in z obema rokama pograbili pobudo, ki jo je na seji Stalne delovne skupine SSI dala Alenka Bera januarja 2008. V Zagrebu si je namreč ogledala nekaj filmov, ki jih je društvo hrvaških študentov invalidov »Zamisli« ustrezno opremilo in predlagala je, da bi jih poprosili, naj kakšnega predvajajo »za pokušino« tudi nam. Seveda je trajalo nekaj časa, preden smo opravili vse dogovore, uskladili datume, rešili tehnične in druge težave ter našli dvorano, primerno za projekcijo. Povejmo kar takoj, da nam je tu izredno prijazno in brez oklevanja (kot že večkrat doslej) priskočil na pomoč ljubljanski Mestni muzej, ki nam je dal za projekcijo brezplačno na razpolago svojo konferenčno dvorano z vso ustrezno tehniko in osebjem vred.

In tako so nas torej v vremensko nič kaj prijetnem novembrskem dnevu, ko nas je vse presenetilo kar močno sneženje, obiskali zagrebški kolegi: predsednica društva »Zamisli« Svjetlana Marijon (videča in zdrava), njen mož, ki je na invalidskem vozičku Denis Marijon in slepa Suzana Bliznac. Ti so bili pri njih pobudniki in duša projekta filmske avdiodeskripcije. Ker so želeli tudi filmsko umetnost približati slepim in slabovidnim, so se zadeve lotili sami. Našli so nekaj hrvaških dramskih igralk in igralcev, ki so bili kot prostovoljci pripravljeni posoditi svoj glas za branje dialogov in opisa in poiskali filmski studio za tonsko obdelavo, kjer so jim bili pripravljeni to tehnično ne ravno preprosto uslugo opraviti zastonj. Lotili so se dela in na ta način doslej opremili že osem celovečernih filmov. V Ljubljano so tokrat s seboj (po naši izbiri) prinesli filmski življenjepis znamenitega slepega črnega pevcu Raya Charlesa, za katerega je spisal scenarij, ga režiral in bil tudi producent Taylor Hackford.

In kako je projekcija v praksi izgledala? Ne dosti drugače, kot vsaka običajna filmska predstava. Razlika je bila le v tem, da smo poleg slike na platnu in običajnega

filmskega tona, ki je prihajal iz iste smeri, lahko slišali iz zadnjega dela dvorane še besedilo podnaslovov, ki ga je bral moški glas in opise slike in dogajanja, ki jih je bral ženski glas. Ta dodatek je bil seveda v hrvaščini. Razumljivost ni bila povsem optimalna, saj se je spredaj nekoliko bolje slišalo izvirni ton filma, tisti, ki so sedeli bolj zadaj, pa so bolje razumeli hrvaške prevode dialogov in opis. Vendar pa je bistveno to, da smo vse pomembno slišali in razumeli vsi, s pomočjo opisa pa lahko dogajanju sledili tudi tisti, ki ne vidimo nič, ali skoraj nič. Opis je bil namreč narejen tako, da smo dobili vse nujne podatke o posnetku. Za primer: »Vstopil je v velik prazen studio, reven, umazan in zanemarjen.« Ali pa so bili opisani detajli materinega obraza, ki skrita skozi okno opazuje Raya na dvorišču, potem ko mu je naložila za slepega zelo težko izvedljivo nalogo: »Napeto in pozorno opazuje, nato se nasmehne in iz očesa ji priteče solza, ki si jo obriše z dlanjo.« In tako vemo, da je Rayu uspelo. Zaradi nekaterih organizacijskih in »medijskih« obveznosti, so me med projekcijo večkrat zmotili, tako da sem nekaj delov filma zamudil, a celotno nit vseeno razumel in dojel tudi sporočilo te filmske umetnine. Tisti, ki so ves čas samo gledali in poslušali, pa so to prilagoditev sploh pohvalili. Povedati pa moramo še to, da način projekcije, za katerega smo se zaradi čim manjših organizacijskih zapletov, predvsem pa manjših stroškov odločili, ni edini možen. Precej boljši je način, pri katerem gledalci spremljajo tako izvirni filmski ton kot avdiodeskripcijo prek brezžičnih konferenčnih sprejemnikov s slušalkami. V eni slušalki slišijo izvirni ton, v drugi pa besedilo in opise. To nikogar ne moti, hkrati pa ima vsak gledalec tudi možnost, da si sam uravna jakost tona v eni ali drugi slušalki. Ta način po svetu še zlasti uporabljajo tam, kjer predvajajo prilagojene filme v običajnih dvoranh, kjer si gledalec z okvaro vida ob prihodu izposodi aparat in ga ob koncu vrne. Prav tako na ta način ponekod po svetu že tudi prilagajajo gledališke predstave, kjer je prek aparata moč spremljati opis dogajanja na odru. Ostalih gledalcev to prav nič ne moti, slepim in slabovidnim pa zelo olajša spremljanje predstav. Naši zagrebški gostje so nam povedali, da se že dogovarjajo za prvi poskus tovrstne prilagoditve gledališke predstave. Ta oblika pa je primerna tudi za mnoge ljudi z okvarami sluha, če ji dodajo še besedilo igralcev, saj si lahko prek slušalk zvok tako ojačijo, da ga slišijo.

Pri opremljanju filmov s to prilagoditvijo je seveda treba paziti tudi na primeren izbor. Zelo težko si predstavljam, da bi še tako dobra avdiodeskripcija lahko človeku, ki ne vidi, približala genialno komiko Jacquesa Tatija iz njegovega filma »Playtime«, še zlasti zato, ker si je mojster tu privoščil redko drznost, da se v filmu dogaja kar po več gagov hkrati. Iz mladosti pa se spominjam tudi odličnega filma poljskega režiserja Krzysztofa Zanussija »Prikazen iz Zaragoze«, kjer se je šest ali sedem zgodb prepletalo v tako fantastičnih kombinacijah, da bi bilo povsem nemogoče to primerno opisati nekemu, ki ne vidi odlično. Prav tako se moramo zavedati, da je zgodba o slepem pevcu Rayu našim članom pisana »na kožo« in jo je bilo zato izredno lahko spremljati in podoživljati. Vsekakor pa bi kazalo pri nas prve korake narediti pri slovenskih filmih. Razlogov za to je več. Ker dialoge razumemo, bo tam dela vsaj pol manj, saj bo treba dodati le opis. Tonskih informacij tako ne bo preveč hkrati, zaradi česar je razumevanje in sledenje mnogo lažje. Poseben problem pa so avtorske pravice, saj je za vsako prilagoditev z avdiodeskripcijo potrebno pridobiti dovoljenje avtorjev in producenta. S tujimi producenti je to pogosto zelo težko, včasih tudi nemogoče.

Ko bomo tudi pri nas uvedli digitalno oddajanje in sprejem TV programov (to storitev obljublajo za leto 2011), bo ta tehnologija omogočila, da bomo ljudje z okvarami vida

izbrali dodatni digitalni kanal, prek katerega bo moč slišati bodisi glasno prebrane slovenske prevode podnaslovov, bodisi dialoge in opis slike pri filmih, ki bodo tako opremljeni. Gluhi in naglušni pa si bodo z drugim kanalom na sliko lahko dodali bodisi prevajalca v znakovni jezik, bodisi dodatne podnaslove pri oddajah, ki bodo z enim ali drugim opremljene. Ker bo vsakdo izbral svoj posebni kanal, ne bo s tem motil nikogar, saj bodo drugi gledalci program spremljali na svoj stari način, ne da bi jim bilo treba sploh vedeti za te dodatke. A zavedati se moramo, da digitalna televizija tega sama po sebi še ne bo prinesla, ta tehnologija bo vse opisano le tehnično omogočala. Za same storitve pa bo potrebno še poskrbeti.

Seveda pa zvočni opis, kot bi slovensko prevedli avdiodeskripcijo ni primeren le za prilagajanje filmov ali televizijskih programov. Ta način je tudi izredno uporaben, da z njegovo pomočjo ljudem z okvarami vida predstavimo in približamo muzejske in galerijske zbirke, likovne razstave, ali dogodke, pa za vodenje teh ljudi po starih mestnih jedrih, ali različnih kulturnih spomenikih, denimo cerkvah, palačah, gradovih, parkih itd. V svetu je že zelo razširjena praksa, da si v recepciji muzeja ali galerije izposodiš prenosno slušalko, ki te vodi po zbirkah. Včasih je sprehod skozi vnaprej določen, torej moraš nujno slediti opisom v določenem vrstnem redu, v rokah pa sem imel tudi že avdio vodnike, v katere si pred določenim eksponatom ali prostorom odtipkal ustrezno številko, ki je bila tam napisana in nato poslušal pripoved o izbranem. Na bavarskem gradu Neuschwanstein imajo take vodnike praktično v vseh jezikih, tudi v slovenščini. Ker je pritisk obiskovalcev ogromen, z vodnikom hkrati zagotavljajo tudi sorazmerno hitro pomikanje obiskovalcev iz prostora v prostor. Danes, v času informacijsko komunikacijske tehnologije niso nobena redkost več najrazličnejši »walkmani«, izredno majhni in zmogljivi aparati, na katere bi si v vsaki kulturni ustanovi lahko ustrezno jezikovno verzijo tudi sam sproti naložil z računalnika in tako prihranil strošek za prenosne avdio vodiče. Besedilu, ki zadošča videčim obiskovalcem pa bi bilo seveda treba za nas dodati še čim bolj podrobne opise izgleda, oblik, barv, kompozicij slik, kipov ali opise prostorov, tako da bi tudi mi dobili vtis in predstavo o tem, kako tisto, kar smo obiskali, izgleda.

Avdiodeskripcija je torej lahko še mnogo več kot le prilagajanje filmov ljudem z okvarami vida.

A vrnimo se še malo k pogovoru in tiskovni konferenci, ki sta sledila projekciji. Zelo dobri udeležbi (prisotnih je bilo med 60 in 70 naših članov, pa še nekaj predstavnikov medijev), je sledila živahna razprava, v kateri so posamezniki povedali, kako so oni doživeli projekcijo. Navdušenje je bilo praktično brez izjeme veliko in enako velika izražena želja, da tudi pri nas začnemo filme opremljati na ta način. Tu pa se je pokazala naša velika in stara hiba. Praviloma je bilo slišati stališče: »Skratka čas je, da nam država priskrbi in omogoči tudi tak način spremljanja filmov in tv programov!« Glave je malo streznila ugotovitev, da naši hrvaški prijatelji niso čakali na »državo«, ampak so svojo usodo sami vzeli v lastne roke in nam imajo zato danes nekaj pokazati. A vendar to spoznanje ni spodbudilo nikogar med nami, da bi pokazal voljo in željo, da sam pri nas kaj naredi za to, da bi kmalu lahko videli tudi celovečerni film z avdiodeskripcijo v slovenščini.

Zanimivo pa je, da je bil dogodek medijsko izredno dobro pokrit. O njem so poročali vsi trije radijski programi nacionalne RTV hiše, prispevek o dogodku pa je bil objavljen tudi v televizijskih poročilih, oziroma v dodatku o kulturi. Zanimiv in

pohvalen članek je izšel tudi na Delovi kulturni strani. To lahko razumemo kot dokaz, da je javnost za naše specifične potrebe že kar dobro senzibilizirana. To naklonjeno klimo pa bi morali znati izkoristiti, dokler ne mine. In če ne bomo sami storili prvih korakov, jih namesto nas še dolgo ne bo naredil nihče drug. Pri pripravi projekcije se je izredno izkazala Alenka Bera. Kdo se bo izkazal pri naslednjih korakih?

[Na vrh](#)

7. TESTIRALI SMO: Ko čas postane vrednota

Avtor in sodelavec: *Davor Krajec*

Iz vseh strani smo dnevno bombardirani z že klišejsko zvonečim obdobjem recesije. Prepričanje, da je to čas »zategovanja pasov« in življenja v »stand by-u« je povsem demotivirajoče in skrajno nezdravo za posameznikov kreativni um. Obdobje »streznitve« je smiselno dojeti kot novo priložnost za ovrednotenje časa, ki nam je lahko sovražnik ali pa neodtujljiv prijatelj. Ko obvladamo čas, obvladamo življenje. Brez uporabe raznolikih pametnih škatel - računalnikov, si je danes skoraj nemogoče predstavljati efektivno opravljanje delovnih nalog. Šteje vsaka ura, če smo za svoje delo plačani po urni postavki, pa še toliko bolj. Že dalj časa, sicer ne ravno ultra intenzivno, iščem orodje, namenjeno beleženju časa, porabljenega pri opravljanju različnih projektnih del, ki bi delovalo preko spleta, bilo integrirano z Googlovimi dobrinami (Gmail, Gdocuments, itd.) in ponujalo intuitiven uporabniški vmesnik, ki zagotavlja uščno uporabniško izkušnjo tudi za uporabnike zaslonских bralnikov (Jaws) in zaslonских povečevalnikov (ZoomText, iZoom, ki deluje tudi na 64 bitnih Windows Vista). Identične želje in pričakovanja so že v letu 2004 pregrevale male sive celice Estonca Alarija Aha. Svojo vizijo o enostavnem in učinkovitem beležniku časa je s pomočjo svojega kreativnega tima realiziral v orodju Toggl. Toggl domuje na spletnem mestu: www.toggl.com, ki je mimogrede razvito prav tako dosledno in enostavno, kot orodje samo.

Kaj Toggl pravzaprav ponuja?

Osnovno poslanstvo je beleženje časa posameznih opravil in popravil projektov. Omogoča celosten nadzor in pregled porabljenega časa. Vsako opravilo je mogoče vrednostno opredeliti glede na število ur in dogovorjeno urno postavko. V okviru posameznega projekta lahko kreiramo nešteto popravil, med katerimi je mogoče enostavno prehajati. Plačljive naročniške različice ponujajo podporo več delovnim timom na različnih področjih dela. Na ta način je zagotovljena visoka stopnja varnosti in preglednosti projektnega dela. V posamezne delovne time se lahko dodaja nove sodelujoče, jih vključuje v aktivna opravila ali jim dodeljuje njim lastna. Vsako opravilo se realno časovno evidentira v poročilih, ki so natančno opremljena s časovno metrijo. Poročila je mogoče stilsko prilagoditi. Omogočeno je njihovo izvažanje v format PDF in CSV. Toggl je trenutno na razpolago v osmih jezikovnih različicah, med katerimi žal ni slovenske. Pisec teh vrstic sem se dogovoril s skrbniki Togгла, da do začetka aprila opravim celosten prevod Togгла. Tako bo padla jezikovna bariera in Toggl bo dostopen širši slovenski javnosti. Dodaten dokaz perfekcije razvojnega procesa Togгла je widget (samostojni programček manjšega obsega), ki ga namestimo na svoj računalnik. Le-ta nam v pomanjšani obliki prikazuje porabljeni čas pri posameznih opravilih. Deluje na operacijskih sistemih Windows, Linux in prav tako ga bodo veseli uporabniki jabolčnih računalnikov Mac. Orodje je enostavno "state of the art".

Preden se potopite v Toggllov svet filigransko natančnega beleženja časa vaših opravil, se za trenutek pomudimo pri predstavitvi petih naročniških paketov Togгла. Prva različica je brezplačna, primerna za enega uporabnika. Postreže mu z funkcionalnostmi, kot so:

- do 20 sodelujočih pri posameznem projektu,
- časovno beleženje pri neomejenem številu projektov,
- neomejeno število projektnih popravil posameznika,
- namizje Toggl.,

Preostale različice so plačljive v obliki mesečne naročnine. Paket Solo Premium vas bo stal 5 dolarjev na posamezen delovni oddelek. Poleg funkcionalnosti, ki jih ponuja brezplačna različica, so na voljo dodatne zmogljivosti:

- vnos vašega edinstvenega logotipa (modifikacija poročil),
- profesionalno stilsko zasnovana poročila,
- urni obračun projektov skupaj z opravili in popravili,
- natančna statistika projektov,
- ni oglasnih vsebin,
- prioriteta obravnave v oddelku podpore Togгла.

Naslednji naročniški paket se imenuje Team Premium, ki vas bo stal 19 dolarjev mesečno, za razliko od Premium Solo ta ponuja do 20 sodelujočih na posameznem projektu. Team Plus Premium se ponaša s 49 dolarji mesečne naročnine in možnostjo do 50 sodelujočih v projektih. Za večja podjetja in organizacije so osnovali še paket Enterprise Premium z 99 dolarji mesečne naročnine.

Upam, da sem vas opremil z zadostnim obsegom informacij za uspešen začetek dela s Togglom. Svet Togгла postane lahko vaš svet že v par minutah, saj se za začetek le prijavite na vstopni strani s pomočjo vašega googlovega uporabniškega računa. Tudi če tega še ne posedujete, za proces registracije ne boste porabili bistveno več časa.

V času preizkušanja je orodje delovalo brezhibno. Testiral sem ga s pomočjo zaslonskega povečevalnika ZoomText 9.1 na operacijskem sistemu Windows XP z nameščenimi popravki Service Pack 2. Stilska predloga uporabniškega vmesnika Togгла je identična Googlovi. Na ta način je kontrastno razmerje ustrezno, le uporabniki, ki imajo oči bolj občutljive na svetlejše barvne kontraste, si bodo le-te lahko prilagodili v okviru zaslonskega povečevalnika ZoomText ali pri spremembi same stilske predloge Windowsov.

V bližnji prihodnosti bo Toggl deležen oplemenitenja z dodatnimi funkcionalnostmi, saj ga širša javnost sprejema z odprtimi rokami. Predloge za razširitev funkcionalnosti razvijalci skrbno preučujejo. Ne gre spregledati dejstva, da Toggl uporablja množica skoraj 30.000 zadovoljnih uporabnikov. Dodatno radost vzbuja dejstvo, da se v to množico brez težav vključimo tudi uporabniki podporne tehnologije. Ob koncu vas še enkrat vljudno vabim na preizkus Togгла, ki bo z aprilom dostopen tudi v slovenskem jeziku.

[Na vrh](#)

8. NAMIGI IN NASVETI: Izklop prikaza slik za hitrejši prikaz spletnih strani, Kako iz PPS datoteke dobiti glasbeno datoteko

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Izklop prikaza slik za hitrejši prikaz spletnih strani

Pri brskanju po spletnih straneh nas včasih kar malce moti, ko se spletne strani, ki imajo veliko grafike (slike, animacije ipd.), počasneje nalagajo oziroma se ne prikažejo tako hitro, kot bi si želeli. Poleg tega je grafika za slepe in močno slabovidne povsem neuporabna in pri brskanju lahko celo moteča. Možnost izklopa slik bi bila lahko za marsikoga zelo uporabna in koristna.

V brskalniku Internet Explorer lahko možnost prikaza slik izklopimo po naslednjem postopku:

- V meniju Orodja (Tools) kliknemo Internetne možnosti (Internet Options).
- V podoknu, ki se odpre, kliknemo jeziček Dodatno (Advanced), ki je zadnji na desni strani možnih jezičkov.
- Pri Nastavitvah (Settings) v razdelku Večpredstavnost (Multimedia), ki je zadnji od vseh razdelkov, počistimo eno ali več potrditvenih polj: Pokaži slike (Show Pictures), Predvajaj animacije (Play Animations) ali Predvajaj zvoke (Play Sounds).

Če so slike na trenutni spletni strani še vedno vidne, ko počistimo potrditveno polje Pokaži slike (Show Pictures), jih lahko skrijemo tako, da kliknemo na tipko F5, ali da v meniju Pogled (View) kliknemo Osveži (Refresh).

Če je potrditveno polje Pokaži slike (Show Pictures) ali Predvajaj animacije (Play Animations) počiščeno, lahko še vedno, če kdo želi, prikaže posamezno sliko ali animacijo na spletni strani. To stori tako, da z desno miškino tipko klikne njeno ikono in nato klikne Pokaži sliko (Show Picture).

Kako iz PPS datoteke dobiti glasbeno datoteko

Marsikdaj po e-pošti ali kako drugače prejmemo datoteko v power pointu s slikami in z glasbeno spremljavo. Marsikdaj nam je glasba zelo všeč in bi jo radi shranili, vendar le glasbo, ne pa tudi celotne pps datoteke. Na spletu lahko sicer najdemo različne (zastonske) programčke, s pomočjo katerih lahko iz pps datoteke izločimo njeno glasbeno spremljavo in jo shranimo kot glasbeno datoteko. Preizkusil sem nekaj teh programov, vendar z nobenim nisem bil v celoti zadovoljen, saj so se pojavljale takšne ali drugačne težave. Pred kratkim pa sem po ustnem izročilu izvedel za zelo enostaven način, s katerim lahko pridemo do glasbene datoteke brez kakršnegakoli dodatnega programa. Ta način sem seveda preizkusil in je zares enostaven in uporaben.

Postopek je naslednji:

- Zaradi lažjega dela odpremo (npr. na namizju) novo mapo in vanjo damo datoteko v pps formatu, iz katere želimo dobiti glasbeno spremljavo.

- To datoteko odpremo kot predstavitevno datoteko in sicer tako, da jo kliknemo z desno miškino tipko in v priročnem meniju izberemo možnost Novo (New). Izbrana pps datoteka se bo odprla kot powerpointova predstavitev (Presentation).
- Sedaj pa to predstavitevno datoteko shranimo v mapo, v kateri imamo izbrano pps datoteko in sicer v formatu Spletna stran: kliknemo Ctrl+S in pri razdelku Shrani kot vrsto (Save As Type) izberemo možnost Spletna stran (Web Page).
- Sedaj imamo v mapi ob izbrani pps datoteki novo mapo, poimenovano Predstavitev1_datoteke (Presentation1.htm).
- Odpremo to novo nastalo mapo, v kateri se med drugimi (praviloma na koncu oz. na zadnjem mestu) nahaja glasbena datoteka, poimenovana sound001 in sicer v formatu .wav.
- To glasbeno datoteko ustrezno poimenujemo in shranimo na drugem mestu, kjer pač želimo, celotno novo mapo, v kateri smo izvajali našeta opravila, pa lahko zberemo.

Tako boste torej iz pps datotek enostavno prišli do glasbe, ki vam je všeč in bi jo želeli shraniti. Ta metoda seveda odpove v primeru, če je pps datoteka zaščitena z geslom.

[Na vrh](#)

9. OGLASNA DESKA: **Konferenca v Parizu ob 200 letnici rojstva Louisa Braillea**

Avtor: *Bogdan Saksida*

Povzetek z obiska konference ob 200 letnici rojstva Louisa Braillea, ki so se je s strani Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije udeležili Ljubomir Daničič, Anton Tonček Kos, Marijana Jagarinec in Bogdan Saksida

Nedelja 4. januar. Zjutraj že pred peto uro me rahlo daje potovalna mrzlica. Na hitro se stuširam in nase zmečem obleko. Zbudim ženo, pregledam še enkrat vsebino kovčka in že sva na poti proti Brniku. Tam se dobimo z ostalimi udeleženci konference. Po opravljenih letaliških formalnostih, ko me pri pregledu zaradi piskanja pri prehodu skozi kontrolo spet kot ponavadi slečejo skoraj do nagega, se le prebijemo v čakalnico za naš polet proti Parizu. Po uri in pol poleta smo na pariškem letališču Charles De Gaulle.

Pripeljemo se v hotel, ki je v neposredni bližini Panteona, kjer so pokopani vsi vidni in zaslužni državljani Francije, med njimi tudi Louis Braille. Ob 14. uri se počasi zbiramo delegati z vseh koncev sveta pred Panteonom, kjer je polaganje venca na grob Louisa Braillea. V svečani avli je pripravljen govorniški oder, pred njim stoli, ki pa jih na žalost ni dovolj za vse, ki bi se radi poklonili spominu Louisa Braillea. V tem času je bil v kamnitem Panteonu peklenski mraz, tako da nas je zeblo do kosti in smo komaj čakali, da se govori končajo. Po debeli uri prezebanja so nas zaradi velikega števila razdelili v več skupin. Odpravili smo se v spodnje prostore grobnice, kjer pa je bila temperatura veliko bolj znosna kot na površju. Skupaj z vodniki, ki so nas vodili po labirintu katakomb, smo se ustavili pred odprtimi vrati v grobnico, kjer je pokopan Louis Braille. Veličina tega genialnega izumitelja pisave za slepe se kaže tudi v tem, da je pokopan skupaj z resničnimi velmožmi, saj na vratih grobnice, ki se nahaja pred njegovo, zasledimo napisa Viktorja Hugoja in Emila Zolaja. Po svečanem polaganju venca in poklonu njegovemu spominu zapustimo grobnico Louisa Braillea in se odpravimo nazaj na mrzlo površje Pariza in proti cerkvi Notre-Dame, kjer je bil ob 21. uri orgelski recital, ki ga je izvedel priznani slepi organist Jean-Pierre Leguay.

Pregled dogajanja na sami konferenci pa podajam v telegrafskem slogu po posameznih dnevih:

5. januar

- do 9.15 ure je potekala registracija udeležencev v konferenčni dvorani UNESCO.
- Ob 10. uri so se pričeli slavnostni pozdravni govori predstavnikov Unesca, mesta Pariz, Ustanove Valentin Haüy, EBU in WBU ter Nacionalnega inštituta za slepo mladino.
- Ob 11. uri se je pričelo plenarno zasedanje na temo LB in njegov čas. Zasedanje je vodil Tommaso Daniele iz Italije, svoje predstavitve pa so podali tudi Euclid Herie iz Kanade, **Françoise** Madray-Lesigne iz Francije in Michael Mellor iz ZDA. Predstavili so pomembnost uporabe brajice ter njeno genialno in vsesplošno uporabno zasnovo oz. koncept.
- Od 14.15 do 15.30 je bila okrogla miza na temo brajev sistem in njegova uporaba.

Mi smo se udeležili delavnice na temo informacijskih tehnologij, kjer je bila glavna rdeča nit ugotovitev, da je brajica z uporabo brajevih vrstic in s pomočjo brajevih tiskalnikov dobila nove razsežnosti in se je v svetu s pomočjo teh tehnologij še bolj uveljavila in razmahnila. Svoja videnja in predstavitve so podali Nadine Baptiste -Jessel iz Francije, William McCann iz ZDA in Antonio Quatraro iz Italije.

- Od 16 do 17.15 je bilo več vzporednih delavnic in sicer na temo kartografije, reliefnega risanja, umetnostnega ustvarjanja ter braja in iger.

6. Januar

- od 9.45 do 10.50 je potekalo plenarno zasedanje na temo Braille v svetu in različni jeziki, kjer so v prvem delu potekale predstavitve Pedra Zurite iz Španije, ki je orisal zgodovinsko pot LB in nastanek šest točkovnega braja. Tetsuji Tanaka iz Japonske je predstavil načine brajevih zapisov na Japonskem, saj moramo vedeti, da oni uporabljajo tri sisteme braja – za zapis pismenk, za posamezne glasove, ter kombinacijo obojega. Orisal je zgodovinski potek nastanka sodobnega brajevega zapisa, ki ga danes uporabljajo v njihovi deželi. Nasir Al Mosa iz Saudske Arabije je predstavil razvoj in potek dogovorov za poenotenje brajevega zapisa v arabskih državah. Vladislav Stepanov pa je predstavil posebnosti braja v slovanskih jezikih
- od 11.10 do 12.30 je potekala okrogla miza na temo poenotenja brajice – uspehi in ovire, kjer so razvoj in sistem brajevih zapisov predstavili Jean-Marie Cierco iz Francije, Joseph Sullivan iz ZDA, ki je povedal, da pri njih za zmanjšanje obsega brajevih zapisov uporabljajo tudi tako imenovani "contracted braille", kar pomeni uporabo določenih zlogov oz. kombinacije črk, ki nadomestijo celotno besedo. V razpravi, ki je sledila predstavitvam, so nekateri uporabniki odobravali tak način zapisa, drugi pa se z njim niso strinjali, ker pomeni dodatno učenje pri uporabi jezika, ki je zapisan v taki obliki.

V nadaljevanju sta svoje prispevke predstavila tudi Wiraman Niyomphol iz Tajске in Otto Prytz iz Norveške

- Od 15.50 do 17.15 je bila okrogla miza na temo perspektive uporabnikov – braj v državah v razvoju.
V tem delu so sodelovali predstavniki Paul Tézanou iz Kameruna, Imed E. Chaker iz Tunizije, Bouraima Asmanou iz Toga ter Boniface Gnonlonfoun iz Benina, ki so vsak zase predstavili, kako jim je brajica omogočila dokončati študij in doseči to, kar danes so.
- Od 18. do 20. ure ogled nove medijske knjižnice v zavodu Valentin Haüy. Predstavili so največjo sodobno knjižnico v Franciji, ki poleg brajevih knjig obsega tudi knjige v zvočnih zapisih tako v formatu MP3 kot tudi DAISY (Digital Accessible Information SYstem), poleg tega pa imajo tudi določeno število filmskih zapisov oziroma filmov z zvočnim opisovanjem.

7. Januar

- Od 9.45 do 11.15 plenarno zasedanje na temo Braille in nove tehnologije.
V tem delu so se predstavili s svojimi referati Marie-Renée Hector in Philippe Chazal iz Francije ter Joana Belarmino iz Brazilije. Njihova skupna ugotovitev

je, da nove tehnologije, kot so zvočni zapis in sinteza govora, samo dopolnjujejo braja in ga ne izključujejo.

- Od 11.15 do 12. ure je bil odmor in ogled razstave, ki pa tokrat ni zaslužila tega imena, saj je bilo pred vhodom v konferenčno dvorano le pet razstavljalcev, ki so predstavljali reliefni zemljevid, knjige v brajici na temo 200-letnice rojstva LB, ter nekaj pripomočkov iz lokalne trgovine za slepe in slabovidne.
- Od 14.00 do 15.00 je potekala okrogla miza na temo braj v vsakdanjem življenju. Na njej so sodelovali John Helbrunn z Danske, ki je s svojimi duhovitimi in plastičnimi predstavitvami uporabe braja v vsakdanjem življenju vnesel precej radoživosti med suhoparne referate. Poleg njega so uporabo brajice v današnjem času iz svojih zornih kotov predstavili tudi Monica Maiorano iz Italije, Tonny van Breukelen iz Nizozemske ter Agathe Douvry in Séverine de Bock iz Francije.
- Od 15.00 do 16. ure je bila okrogla miza na temo socialne integracije in zaposlovanja, na kateri so sodelovali Fred Reid iz Anglije, **Hervé** Cochet iz Francije, Chuji Sashida iz Japonske ter Roger Cosandey iz Švice, ki so poudarili pomembnost pismenosti in s tem pridobivanja znanja, kar omogoča znanje braja. Po njihovi oceni je to eden ključnih elementov za dobro zaposlitev in s tem socialno varnost in vključenost v družbo.
- Od 16.20 do 18. ure je potekala zaključna seja, kjer so bili podani povzetki zasedanja, ki jih bo organizator, kot je obljubil, objavil tudi na svoji spletni strani.
- Ob 19.30 je bil zaključni banket, katerega pa se nismo udeležili, ker smo odpotovali domov.

[Na vrh](#)

10. NOVIČKE: **Rešite pošto z email.si, Lažne spletne trgovine, Dobili smo nov Skype 4.0**

Avtor in sodelavec: *Robert Hrovat Merič*

Rešite pošto z email.si, dokler še lahko

Zadnje čase se na spletu pojavljajo ugibanja, ali se poslavljajo slovenski elektronski poštni predali email.si. Uporabniki nekaj tednov niso mogli dostopati do svoje pošte, medtem ko v podjetju o prenehanju delovanja niso nikogar obvestili, prav tako ne odgovarjajo na vprašanja, kaj se dogaja. Vse skupaj se je začelo tako, da so uporabniki ob prijavi na email.si prišli le do strani, ki jih je obvestila, da je prišlo do računalniške napake. Po nekaj dneh so se v predale sicer lahko prijavili, a do pošte še vedno niso mogli. Na podjetju so znali povedati le, da imajo tehnične težave, niso pa znali povedati, kako dolgo bo uporabnikom onemogočen dostop do njihove pošte, niti ne, kako dolgo se to že dogaja.

Kako se lahko kaj takšnega sploh zgodi? Gotovo obstajajo sankcije, če se kratko malo igraš z osebnimi podatki in pošto svojih uporabnikov, bi pomislili. Vse kaže, da so se v email.si, pred morebitnimi odškodninskimi zahtevami uporabnikov zavarovali že na samem začetku, saj je v pogojih uporabe zapisano: »Uporabnik se strinja, da podjetje email.si, d.o.o., z njim povezana podjetja in nameščenci teh podjetij niso odgovorni za morebitno škodo, ki bi lahko nastala kot posledica uporabe storitev email.si, vsebine pridobljene s storitvami email.si, ter napačnega delovanja ali nedelovanja storitev email.si.« A to še ni vse – v svojih pogojih so namreč zapisali tudi, da lahko kadarkoli in brez razloga prenehajo z delovanjem: »Podjetje email.si, d.o.o. namerava nудiti storitve email.si svojim uporabnikom na dolgi rok, vendar lahko svoje storitve ukine z razlogom ali brez njega, kadarkoli in s takojšnjo veljavo.« Poiščite zanesljivejši poštni predal kot je na primer Gmail.com, ki je eden zanesljivejših in najprostornejših poštnih naslovov.

Vir: Enaa.com

Pozor, lažne spletne trgovine!

Medtem ko se ljudje vedno bolj navajamo na nakupovanje preko spleta, se na njem pojavlja tudi vedno več prevarantov, ki želijo z našo naivnostjo zaslužiti. Tako tudi lažne spletne trgovine niso nič novega. A lažna spletna trgovina je na videz skorajda popolnoma enaka avtentični trgovini. Kako naj kupec ve, ali nakupuje v lažni spletni trgovini?

Goljufi z nizkimi cenami privabljajo neprevidne kupce, ki pred nakupom pogosto niso pozorni na to, v čigavi lasti je trgovina, katere informacije so še na voljo in, kar je najpomembnejše, kako varno okolje zagotavlja trgovec pri plačevanju. Plačevanje mora potekati v varnem načinu.

Prvi znak, da je trgovina lažna so tako gotovo nenavadno nizke cene, ki vam privabijo nasmeh na obraz. A pozor, če zgleda predobro, da bi bilo res, najbrž tudi je. Pogosto se plačevanje v takšnih trgovinah tudi ne izvaja v varnem načinu, ki ga označuje znak ključavnice v našem brskalniku ter besedilo v naslovni vrstici, ki se mora pričeti s <https://> in ne zgolj s <http://>, zato bodite pozorni tudi na ta kazalec. Uporabnik tako ve, da je prenos podatkov med njegovim računalnikom in spletnim

strežnikom kriptiran in da je mogoče preveriti avtentičnost spletne strani. Kriptiranje goljufom prepreči oziroma oteži krajo osebnih podatkov, ki potujejo med uporabnikovim računalnikom in strežnikom.

Preverite veljavnost certifikata trgovine. Trgovca pred nakupom dobro preverite. Eden izmed dobrih načinov je preverjanje certifikata, ki si ga ogledamo tako, da z dvojnim klikom kliknemo na ključavnico v spodnjem desnem kotu. Pri Microsoftovem brskalniku Internet Explorer se prikaže okno, v katerem je več zavihkov. Na zavihku Splošno (General) lahko uporabnik ugotovi namen, za katerega je bil izdan certifikat, komu je bil izdan in čas veljavnosti certifikata. Še bolje je, če uporabnik tudi preveri, kdo je izdajatelj certifikata. Načeloma naj bi bila to priznana organizacija za izdajanje certifikatov, kot je npr. VeriSign. Če je certifikat izdala manj znana organizacija, pa naj bi se priznani izdajatelj pojavil na vrhu hierarhične verige certifikatov. V Microsoft Internet Explorerju lahko to preverimo na zadnjem zavihku. Zelo podobno lahko verodostojnost preverimo tudi z brskalnikom Mozilla Firefox, kjer se že v osnovnem oknu prikažeta celo serijska številka in prstna odtisa certifikata.

Preverite trgovca tako, da poskusite najti njegov naslov in stacionarno telefonsko številko. Verodostojni trgovci imajo običajno razvidno objavljen sedež podjetja, telefonske številke in elektronske naslove. Bolj skriti kot so ti podatki, bolj sumljiva je trgovina. Podatke si lahko za vsak slučaj tudi shranite oziroma natisnete.

Zaupajte le tistim spletnim mestom in prodajalcem, ki od vas zahtevajo varnostno številko kartice.

Ne kupujte na spletnih straneh do katerih ste prišli s pomočjo povezav v nezaželeni elektronski pošti.

Pri oddaljenih nakupih nikoli ne vpisujete PIN številke kartice, saj to ni potrebno.

Natisnite spletno stran z naročilom ter pogoje uporabe in dostave prodajalca.

Za nakupe preko spleta je priporočljivo, da svojo kartico registrirate za uporabo varnostnih storitev Verified by Visa in SecureCode. Tudi pri izbiri trgovcev dajte prednost tistim, ki uporabljajo sledni storitvi, saj tako trgovec ne dobi vaših podatkov o kartici. Ti so namreč poslani neposredno banki in ne trgovcu.

Če pogosto nakupujete preko spleta, si za nakupe omislite posebno kreditno kartico.

Uporabljajte PayPal in tako skrijte podatke o svoji kartici pred trgovci. PayPal ima obenem program zaščite kupcev na eBayu, kar pomeni, da bomo nakazan denar dobili vrnjen, če blaga ne bomo prejeli.

Rok za vračilo je 30 dni od sporočila o odstopu od pogodbe.

Vir: Enaa.com

Na vrata je potrkal nov Skype 4.0

Od pred kratkim je uporabnikom na voljo nova verzija popularnega komunikatorja Skype. Brezplačna VoIP zadevica je končno doživela prenovu z nekaj pomembnimi nadgradnjami slikovne in zvočne kvalitete in za seboj pustila nekatere prisrčne dodatke verzije 3.8.

Tisti, ki ste spremljali beta izdaje nove verzije od poletja, morda ne boste zasledili pomembnih sprememb, a napredek je vsekakor zaznaven. Nov Skype se koncentrira na velikost, kvaliteto in hitrost video signala. Vsaka grafična sprememba samega modula, je namenjena postavitvi dodajanja v ospredje. Pogovorno okno je tako razširjeno, klici pa se zaženejo veliko hitreje kot prej. Klasičen vmesnik, razdeljen v dva dela, je sedaj združen v celoto, ki pa ga po želji lahko ponovno razdelimo.

Za nameček nov Skype 4.0 prinaša popolnoma novo zvočno mašinerijo. V primerjavi z ostalimi kodeki, nova zvočna platforma, imenovana Silk, prinaša »wide-band« zvok (podobno kot »broadband«), ki pa uporablja le polovico pasovne širine. Manjše zahteve po pasovni širini namreč uporabnikom s klicnimi dostopi omogočajo večji izkoristek linije in s tem veliko lepši in čistejši zvok brez nepričakovanih prekinitev.

[Na vrh](#)

=====

Oblika, ime in vsebina e-revije RIKOSS so avtorsko zaščiteni. Protizakonito je kopiranje, posredovanje ali kakršna koli drugačna uporaba brez pisnega dovoljenja uredništva.

Revijo ste v skladu s 45a. členom Zakona o varstvu potrošnikov prejeli na osnovi vaše prijave na spletnih straneh revije Rikoss ali na osnovi vaše ali prijateljeve elektronske prijave. V primeru, da ste pomotoma dobili e-revijo ali je ne bi želeli več dobivati, vas prosimo, da nam sporočite in IZBRISALI vas bomo iz seznama naročnikov.

Predloge/pripombe, naročila/odjavo, [pišite na uredništvo.](#)

© 2002-2009, [Uredništvo Rikoss](#), [Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije](#)